

ÖZGÜN ARAŞTIRMA / ORIGINAL ARTICLE

Copyright@Author(s) - Available online at dergipark.org.tr/en/pub/igusbd.
Content of this journal is Licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 (CC BY-NC-ND) International License.

Kimlik, Güvensizlik ve Fanatizm: Lider Söylemleri Üzerine Eleştirel Bir Analiz Identity, Insecurity and Fanaticism: A Critical Analysis of Leader Discourses

Nadir ATEŞOĞLU

Öz

Amaç: Bu çalışmanın amacı, bireylerin güvenlik kaygıları, aidiyet ve kimlik sorunlarının günümüzde fanatizmin yaygınlaşmasındaki rolünü incelemek ve bu sürecin siyasal söylemler aracılığıyla nasıl güçlendirildiğini analiz etmektir.

Yöntem: Çalışmada, seçim kazanan siyasi liderlerin kampanya sloganları eleştirel söylem analizi yöntemiyle incelenmiştir. Bu kapsamda sloganlar, kimlik inşası, aidiyet üretimi ve ötekileştirme pratikleri bağlamında değerlendirilmiştir.

Bulgular: Elde edilen bulgular, bireylerde artan güvensizlik ve memnuniyetsizliğin kolektif aidiyet arayışını güçlendirdiğini ve bu durumun fanatik tutumlara zemin hazırladığını göstermektedir. Ayrıca siyasi liderlerin söylemlerinin, mevcut fanatizm potansiyelini harekete geçirerek aidiyet duygusu üzerinden dışlayıcı ve kutuplaştırıcı bir dil ürettiği tespit edilmiştir. Bununla birlikte farklı ülkelerdeki liderlerin söylemlerinin içerik açısından çeşitlilik gösterse de, “biz ve onlar” ayrımı, rasyonaliteyi dışlama, müzakereye kapalılık ve duygusal mobilizasyon gibi ortak fanatik kodlar etrafında benzeştiği görülmüştür. Bulgular ayrıca fanatizmin belirli bir ideolojiden ziyade, duygular üzerinden işleyen ve kitleleri harekete geçiren bir söylem tarzı olarak yeniden üretildiğine işaret etmektedir.

Sonuç: Bu bağlamda çalışma, fanatizmin bireysel bir eğilimden ziyade yapısal güvensizlikler ve siyasal söylemler aracılığıyla beslenen bir olgu olduğunu ortaya koymakta ve çağdaş siyasal iletişim süreçlerinin toplumsal ayrışmayı derinleştiren etkilerine dikkat çekmektedir.

Anahtar Kelimeler

Fanatizm, Kolektif Aidiyet, Güvensizlik, Kimlik, Ötekileştirme

Abstract

Aim: This study aims to examine the role of individuals' security concerns, issues of belonging, and identity problems in the spread of fanaticism in contemporary societies, and to analyze how this process is reinforced through political discourse.

Method: The study employs critical discourse analysis to examine the campaign slogans of political leaders who have won elections. In this context, the slogans are analyzed in terms of identity construction, the production of collective belonging, and practices of othering.

¹Dr. Öğr. Üyesi, Sinop Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Sinop, Türkiye.

✉ natesoglu@sinop.edu.tr

Geliş/Received: 09.01.2025

Kabul/Accepted: 13.06.2025

Findings: The findings indicate that increasing insecurity and dissatisfaction among individuals strengthen the search for collective belonging, thereby creating a ground for fanatic attitudes. Moreover, it has been found that political leaders' discourses activate the existing potential for fanaticism and produce an exclusionary and polarizing language through appeals to belonging. In addition, although the discourses of leaders in different countries vary in content, they show similarity around common fanatic codes such as the "us versus them" distinction, the exclusion of rationality, non-negotiability, and emotional mobilization. The findings also indicate that fanaticism is reproduced not as a particular ideology, but as a style of discourse operating through emotions and mobilizing the masses.

Conclusion: In this respect, the study demonstrates that fanaticism is not merely an individual tendency but a phenomenon shaped by structural insecurities and reinforced through political discourse, and it highlights the role of contemporary political communication in deepening social divisions.

Keywords

Fanaticism, Collective Belonging, Insecurity, Identity, Othering

Giriş

Günümüzde kimlik krizleri ve toplumsal güvensizlik ortamı, bireyleri radikal ideolojilere ve mutlak bağlılığa açık hale getirmektedir. Bu ortamda liderlerin söylemleri, bireylerin aidiyet duygularını manipüle ederek fanatik tutum ve davranışların zeminini hazırlayabilmektedir. Fanatizm, yalnızca bireysel bir psikolojik eğilim değil; aynı zamanda söylem yoluyla inşa edilen ve sürdürülen bir toplumsal yapıdır.

Fanatizm, ne sporla ne de bazı radikal eylemlerle sınırlı bir olgu değildir. O bir kişinin bir nesneye veya gruba tutku ve coşkuyla körü körüne ve sorunlu bir şekilde bağlanmasıdır (Johnson & Feldman, 2021; Katsafanas, 2019). Çünkü burada kişi artık basit bir taraftar veya destekçi olmanın çok ötesine geçmiş durumdadır. Elbette bireyi bu tür bağlanmalara iten nesnel koşullar bulunmaktadır. Bugün modern bireyin ait olmaya, kimlik sorunlarına ve güvende hissetmeye ilişkin çok daha yapısal sorunları vardır. Bu sorunların başında modernitenin bizatihi kendisi bulunmaktadır. Yoğun kentleşme ve sanayileşmeyle birlikte birey, kendisini herhangi bir yere ait hissetmemekte, yabancılaşmakta ve güven sorunları yaşamaktadır. İkinci olarak son yıllarda birçok ülkenin yoğun bir şekilde hissettiği göçmen krizleri sorunu yerleşik bireyleri önce kolektif aidiyet duygusuna ve oradan da fanatizme itmektir.

Modernitenin yalnız ve güvensiz hisseden bireyi göçün getirdiği belirsizlikle birlikte fanatik liderlerin söylemlerine son derece açık hale gelmektedir. Başka bir ifadeyle mevcut nesnel koşullar önce vatandaşların anlayışını ve sonra da iktidar adaylarının tavırlarını şekillendirmektedir. Dolayısıyla son yıllarda yaygınlaşarak birçok ülke liderlerinin değişmesine neden olan fanatik tutum biçimi, biri teorik ve yapısal ve diğeri pratik ve güncel iki ana hat üzerinden ele alınabilir. Zira son yıllarda olup biten olaylara karşı, birçok ülke halkının seçimlerde fanatik tutum sergileyen liderlere yönelmeleri bize hem teorik hem de pratik hattın birleştiğini göstermektedir. Güvenli hissetmeme, kimlik bunalımları, ait olma hissinin tatmin edilememesi ani gelişen göç dalgasıyla -gelişme endişesi de yeterlidir- birleştiğinde birçok ülke yönetimine fanatik liderlerin gelmesine neden olabilmektedir.

Modernite bir anlamda belirsizlikle mücadele sürecidir. O müphem alan bırakmamakta ve her fenomeni iyi-kötü, doğru-yanlış oyununa sokarak netleştirmeye çalışır. Özellikle dost ve düşman meselesine odaklanmak ve bu yolla bir tehdit olarak algılanan belirsizliğin üstesinden gelmek istenir. Bauman'ın tespitiyle güvende hissetmek için yapılması gereken şey bir an önce belirsizliklerden kurtulmaktır. Çünkü modernite tanımlayıp sınıflandıramadığı her kategoriye bir tehdit olarak görmektedir (Bauman, 2017: 92). Modernite bu anlamda bir kategorileştirme projesidir ve bu süreç bir dışlama, ötekileştirme veya dahil etme süreciyle birlikte işlemektedir. Böylece kim dost, kim düşman netleştirilebilir. Doğal olarak dostlarla çalışılır ve düşmanlarla mücadele edilir ve gerekirse savaşılır. Zıtlıklara dayalı tüm bu ikilikler, "ideal" bir düzen inşa etmeyi hedeflemektedir. Ancak aniden göçle gelen ve arafta olan ötekinin nasıl tanımlanacağı önemli bir problemdir. Örneğin göçmenler bu kategori içindedirler. Bauman'ın ifadesiyle bunlar, bilinen düşmanlar gibi değildirler ama bildiğimiz dosta da benzememektedirler (Bauman, 2017: 93). Burası kritik bir noktadır, çünkü modern birey başlangıçta tanımlayıp dost-düşman kategorisine alamadığı "yabancı" olan göçmenleri belirli bir bekleme süresi sonrasında yaşadığı sorunların temel kaynağı olarak kodlamakta ve onları "ötekiler" olarak bir dışlama kategorisine dahil etmektedir. Ancak bu ne bilimsel ne de rasyonel bir tanımlamadır. Bu duyguları öne alan coşkulu bir suçlama biçimidir.

Fanatik, her neyi savunursa savunsun o bunu, şiddet içeren coşkulu bir tutum biçimiyle ve ötekileştirerek savunmaktadır (Ateşoğlu, 2023: 10). Bu anlamda neyin savunulduğu önemini yitirirken nasıl savunulduğu çok daha kritik bir hale gelmektedir. Fanatizmin ayırıcı özelliği de zaten onun "dışlayıcı ve şiddet içeren bir tutum biçimi" olmasıyla ilgilidir. Hoffer'ın da belirttiği üzere:

“Fanatik bir ateist ile fanatik bir dindar bu anlamda aynı kişidir. Oysa Tanrının var olup olmamasını umursamayan kibar sinik, her ikisi için de karşı taraf anlamına gelmektedir” (Hoffer, 2019:113).

Katsafanas’a göre fanatik, “aşırı bağlılık sergileyerek kendisinden farklı olanları dışlayan ve ötekileştiren, bu eylemlerini rasyonel bir temele dayandırma ihtiyacı hissetmeyen ve aynı zamanda şiddet eğilimi gösteren biridir (Katsafanas, 2019, s. 17). Dolayısıyla asıl ayırım, savunulan şey veya onda ne kadar ileri gidildiği değil, nasıl savunulduğudur. Bu anlamda bazı ülke liderlerin coşku, tutku, dışlama, ötekileştirme, objektif olamama ve şiddet içeren tutumlarını ele almak fanatizm düzeylerini belirlemek açısından önemlidir.

Dolayısıyla dışlama ve ötekileştirmeyi merkezine alan, güven duygusununum tatminine ve kolektif aidiyet hissine yönelmiş siyaset yapma biçimleri günümüzde popülerleşmiş görünmektedir. Bu çalışma lider söylemlerinin kimlik ve güvensizlik temaları üzerinden fanatizmi nasıl yeniden ürettiğini eleştirel bir bakışla incelemeyi amaçlamaktadır. Bu amaçla, *son on yılda* sözü edilen süreçleri yaşadığı düşünülen demokratik beş ülkenin seçim kazanan liderlerinin söylemlerini eleştirel söylem analizi yöntemiyle tartışmaktadır. Çalışmada seçilen ülkelerin hepsinde özellikle ekonomik sorunlar ve göç dalgasıyla birlikte fanatik söylemleri dile getiren liderlerin halk desteği kazanarak iktidara gelmeleri ve kullandıkları fanatik söylemlerin halk tarafından onaylanması dikkate alınmıştır. İlgili ülkeler seçilirken demokratik seçimlerle değişebilen iktidar yapısı ve fanatik söylemlerle öne çıkan lider veya liderlerin varlığı temel alınmıştır.

Onaylanmayan kimlikler, ait olmama hissi, güvensizlik hissi ve ekonomik sorunlar, yerel halkın yabancı -veya olası yabancı- göçmenleri dışlayarak her türlü sorunun kaynağı olarak gördüğü bir ortamda liderler, ne tür seçim sloganları veya seçim kampanyaları ile buna karşılık vermektedirler? Lider tepkileri makul, akılselim, rasyonel ve insani midir yoksa dışlayıcı, ötekileştirici, duygusal ve fanatik mi? Bu bağlamda, son yıllarda basında fanatik tutumlarıyla ön plana çıkan ve seçim kazanan liderler çalışmanın kapsamına dahil edilmiştir. Bir literatür değerlendirmesinin ardından ilgili ülkelerdeki liderlerin seçim çalışmaları sırasında kullandıkları söylemler, fanatizm bağlamında tek tek ele alınacaktır.

Bu çalışmanın özgün katkısı, yalnızca fanatik lider söylemlerini betimlemekle kalmayıp, bu söylemlerin kimlik, güvenlik ve aidiyet gibi yapısal sorunlar zemininde nasıl anlam kazandığını göstermesidir. Ayrıca çalışma, fanatik söylemlerin yalnızca toplumsal kutuplaşmayı artırmakla kalmayıp, vatandaşlık kavrayışını ve demokratik katılım biçimlerini de dönüştürdüğünü savunmaktadır.

Arka Plan: Göç, Güvensizlik ve Kimlik

Son yıllarda küresel ölçekte artış gösteren göç hareketleri, yalnızca coğrafi sınırları değil, aynı zamanda toplumların sosyal, kültürel ve politik dengelerini de derinden etkilemektedir. Göç, yalnızca demografik bir olgu değildir o aynı zamanda bireylerin aidiyet duygularını, kimliklerini ve sosyal bağlarını yeniden tanımlamalarını gerektiren karmaşık ve çok yönlü bir süreçtir. Özellikle kimlik ve aidiyet gibi temel insani ihtiyaçların karşılanamaması, toplumlar içinde güvensizlik ve ayrışma hissini güçlendirmektedir. Bu durum, özellikle göç alan ülkelerde, yerel halk ile göçmenler arasında toplumsal gerilimlerin artmasına ve güvenin zedelenmesine yol açmaktadır. Bu önemli bir toplumsal krize işaret etmektedir. Çünkü ekonomik krizler veya doğal afetler gibi olağanüstü hayal kırıklıklarının yaşandığı toplumlarda, birlik, dayanışma ve fedakârlık eğilimlerinin arttığı görülmektedir (Çelik, 2018: 67). Bu olumlu bir duygu olarak değerlendirilebilse de artan dayanışma ve fedakârlık hissi, aşırı milliyetçi duyguları tetikleyebileceği gibi kitlesel fanatizmi de neden olabilir (Daly, 1977: 53). Göçle ivme kazanan bu tür krizler, devletlerin sosyal refah ve güvenlik vaatlerini yerine getirememesiyle birleştiğinde, yaşanan yere sonradan gelen göçmenler ötekileştirilmekte ve düşmanlaştırılmaktadır. Ekonomik kaygılara kültürel farklılıkların neden olduğu gerilimler de eklendiğinde sorun biraz daha karmaşıklaşmaktadır.

Göçmenlerin, tanımlanamayan muğlak bir yabancı olmaktan çıkarak, öteki yani düşman olarak tanımlanmaya başlanması çok yeni bir süreçtir ve doğal olarak yerleşik ülke vatandaşlarının ekonomik ve güvenlik kaygılarıyla yakından ilişkilidir. Böylece modernite bir kez daha eski silahına yeniden kavuşmuş ve muğlak/belirsiz bir kategoriden kurtularak yabancı-göçmenleri, öteki-düşmanlar kategorisine dahil etmiştir. Bu tür sınıflandırmalar, doğal olarak kolektif aidiyet duygularını ve fanatizmi yükselten sınıflandırma biçimleridir. Çünkü fanatizm, bireyin varoluşsal kaygılarını, içsel huzursuzluklarını ve yaşamın belirsizliğinden kaynaklanan toplumsal ve kişisel güvensizlik duygularını aşmasına katkı sağlamaktadır (Göka & Göka, 2009: 327). Bu fanatizmin bir unsuru olan “tartışmaya açık olmayacak şekilde netleştirme” sayesinde olmaktadır. Fanatizm bu anlamda bireyin bir tür netleştirme sürecidir. Hogg’a göre bireylerin fanatik bir tutum benimsemesine yol açan temel etken, derin bir şekilde hissedilen duygusal belirsizliklerdir (Hogg, 2007: 73-77). Biz ve diğerleri gibi bir kategorizasyon sayesinde yerleşik halk, yaşadığı sorunların ne olduğu hakkında bir anlamlandırma kategorisine sahip olmakta ve artık düşmanın kim(ler) olduğunu zihninde netleştirebilmektedir. Artık sorun ve ona neden olan kaynağa ilişkin yargılar netleşmiştir. Ancak fanatik bu noktada kendi grubu veya ideolojisini

sevmeye dayalı bir tutumdan ziyade ötekinin kötülüğü üzerine odaklan bir tutum içindedir¹. Bu tutum, “öteki kötüler” üzerinden kendi “iyiliğini” inşa eden bir tutumdur.

Düşmanlaştırmada bazen çok ileri boyutlara gidebilir ve sadece ekonomik sorunlar değil, güvensizlik, ait olma ve onaylanma gibi tüm bireysel kökenli başka sorunların kaynağı da bu yeni yabancı/ötekilere yüklenebilir. Doğal olarak bu tür bir sınıflandırma, ötekileştirme ve düşmanlaştırma süreci, rasyonel değil aksine güven ve kimlik ihtiyacı gibi duygusal bir temeline dayanmaktadır. Bu duygusallık, kendisini genellikle kolektif aidiyet ve fanatizm olarak göstermektedir. Unutmamak gerekir ki fanatizm, bir ideolojide aşırılık veya köktencilik ile aynı anlama gelmemektedir. Bir konuda aşırıya kaçmak her zaman fanatizm anlamına gelmediği gibi çok naif ve makul bir ideali veya nesneyi (çevrecilik-futbol kulübü) savunurken takınılan tavır da son derece fanatikçe olabilir.

Küreselleşmenin yaygınlaşması ve iç çatışmalar sonucu yükselen göç dalgalarıyla birlikte toplumların hızla melezleştiği bu son yıllarda, özellikle yerleşik halkın kaygılı ve güvensiz hissettiği, nispeten yeni belirsiz bir süreç yaşanmaktadır. Tietjen’e göre, kişilerin kimliklerine ilişkin olarak hissettikleri belirsizlikler onları fanatizme itmektir (Tietjen, 2023: 229). Yerel halk, göçmenler karşısında kendi kimliğini ve kazanımların koruma çabalamakta “biz” ve “ötekiler” arasında keskin sınırlar çizmeye yönelmektedir. Öte yandan bu durumu fırsata çeviren bazı siyasi liderler halk desteği kazanmak için bu ayrışmayı azaltmak yerine derinleştiren söylemler geliştirerek, güvensizlik ve korku hislerini körükleyebilmektedirler. Bu bağlamda, aidiyet duygusunu pekiştirmek adına topluluklara bir “dış düşman” imgesi sunulmakta ve fanatizmin temelleri atılmaktadır.

Öte yandan toplumsal rutinlerin değişmesi ile sonuçlanabilecek olan bu süreç, Chambers’in ifadesiyle, eski düzeni rahatsız etmektedir. Çünkü yeni konuklar, egemenin dil, kültür, müzik ve dinsel rutinleri başkalaşmaya zorlamaktadır. Yerleşiklerin şehir yaşam stili, estetiği ve dilin yeniden belirlemektedirler (Chambers, 2014: 42). Bu durum, egemen yerleşikler için merkezde olmadığını kabul etmek anlamına geldiği ölçüde güvensiz hissettirmektedir. Bu nedenle yerleşikler bu durumu milli ve bireysel kimliklerine yönelik bir tehdit gibi algılayabilir. Kimlik bulma çabası bireyin bir üst kategoriye yönelmesine neden olur. Bu bazen bir futbol takımı, ünlü bir kişi veya bir ideoloji olabilir ancak güvensizliğin yaygınlaştığı ortamlarda genellikle kolektif kimlikler, kişiler arasında hayali de olsa bir bağ kurma işlevi görmektedir. Anderson’a (2017) göre, milliyetçilik yalnızca bir siyasi hareket veya toplumsal bir olgu değil o aynı zamanda bireylerin düşünsel ve duygusal dünyalarında bir kimlik inşa etme sürecidir.

Tüm bu süreç, birtakım sorunlar yaşayan yerleşik halkın her şeyin suçlusu olarak bir sorumlu bulmasına ve onu günah keşişi ilan etmesiyle sonuçlanmaktadır. Eric Hobsbawm’ın işaret ettiği üzere:

“ABD’de 1890’lardan, Batı Avrupa’da ise 1950’lerden bu yana, göç alan ülkelerde ve bölgelerde yerli nüfusun “yabancılar” ın kitlesel akınına karşı belirgin yabancı düşmanlığı ve ırkçı tepkiler vermesine maalesef aşınayız. Ancak, yabancı düşmanlığı ve ırkçılık bir çözüm veya tedavi değil, bir semptomdur.” (Hobsbawm, 2017: 198).

Doğal olarak göçmen karşıtı politikalar, ulusal kimliğin korunması söylemleri ve toplumsal belirsizlik ve huzursuzlukların “öteki” üzerinden açıklanması, fanatizmin yükselişine zemin hazırlamaktadır. Güvende hissetmeme ve kimliklerin silikleşmesi gibi nedenlerle ortaya çıkan bu semptomlar popülist ve fanatik liderler tarafından “kolektif aidiyet ve güçlü liderlik” vaatleriyle doldurulmaktadır. Bu sosyo-psikolojik ortamda bireylerin yaşadığı güvensizlik, belirsizlik ve yönelim kaybı, popülist ve fanatik söylemler kullanan liderler tarafından manipüle edilerek bireylerin korkuları ve aidiyet arayışları siyasi çıkarlar için kullanılabilir. Çünkü bireysel övünç, her zaman itici görünse de kolektif övünç, genellikle kitlelere cazip gelebilmektedir.

Bu tür zamanlarda grup aidiyeti duygusu üst seviyelere çıkmaktadır. Aşırı kolektif aidiyet duygusuna muhalefet gösteren veya farklı görüşte olanlar, kolayca hain ilan edilerek grup dışına itilebilir (Tietjen, 2023: 228). Bu sürecin sonunda görüşler keskinleşir ve farklılıklara tahammül azalır. Demokratik ülkelerde dahi bazı liderler, fanatizm ateşine odun atmak pahasına böyle bir toplumsal yapıyı kullanmayı tercih etmektedirler. Diğer bir ifadeyle, bu liderler, fanatizmin oluşması için son derece elverişli olan ortamı ve mevcut toplumsal kırılmaları manipüle ederek kullanmayı ve fanatik kitleler oluşturmayı veya var olan kitleleri daha da fanatikleştirmeyi tercih etmektedirler. Bu durumda göç ve göçmenlere yaklaşım, ekonomik sorunlar bir araç olarak kullanılsa da esasen bir kimlik ve güvenlik meselesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

İnsanoğlunun birçok duygusunun antropolojik bir temele dayandığı söylenebilir. Bu bağlamda, bireyi harekete geçiren en güçlü duygulardan biri korku duygusudur (Toscano, 2013: 132). Bu nedenle birey için korku duygusu yerine güven duygusunun tercih edilmesi son derece anlaşılırdır. Bu çalışma bağlamında güveni daha çok toplumsal

¹Öte yandan her sevme eylemi zaten bir sınır çizmek anlamına gelir. Bu nedenle aşırı sevgi eyleminin doğal sonucu dışlamak ve ötekileştirmektir. Zizek, “sevgi kötülüktür” derken her sevgi eyleminin doğal sonucunun bir dışlama olduğunu veya sevginin dışlama eylemine içkin olduğunu ifade etmiştir (Zizek, 2013, s. 221).

güven veya bir topluluk içinde güvende hissetme şeklinde anlamak gerekmektedir. Mevcut sözlüklerde kayıtlı olmayan bir kavram olan “güvenlikleştirme,” yakın geçmişte halka yönelik yapılan konuşmalarda ortaya çıkmış ve kısa sürede medya mensupları ile politikacıların terminolojisine dahil olarak hızlı bir şekilde adapte edilmiştir (Bauman, 2018: 26). Giddens’in “temel güven duygusu” olarak isimlendirdiği bu duygu, onun ifadesiyle “bütün normal bireylerin yanlarında taşıdıkları ve gündelik hayatta ilişkilerini sürdürebilmek için başvurdukları koruyucu kozanın temel duygusal dayanağıdır” (Giddens, 2014: 59). Diğer bir ifadeyle temel güven duygusu, eylem ve etkileşim alanlarında karşılaşılan risk ve tehlike ve belirsizliklere karşı bir koruma kalkını işlevi görmektedir.

Bununla birlikte asıl kritik nokta, güvenli hale getirmek için ne yapıldığıdır. Çünkü güven sağlamak için başvuru polisiye güvenlik önlemlerinin en büyük etkisi bizatihi bu önlemlerin güvensizliğe neden olmasıdır. Bauman’ın tabiriyle, “güvenlik önlemleri, tehlike, risk ve güvensizlik duygularımızın daha da derinleşmesine yol açmaktadır.” (2013: 77). Bu durumda kültürünün ve mevcut rutininin tehlikeye girdiğini düşünen ve belirsizlikten kurtulmaya çalışan birey muhtemelen -yine çözüm olmayıp ama çözüm gibi görünen- başka bir seçeneğe yönelmeyi tercih etmektedir. Bu seçenek, kendisini, bir grup, kurum, lider veya bir nesne ile -bu çalışma bağlamında bir siyasi lider, parti ya da ideolojiyle- ilişkilendirir.

Kişinin içinde bulunduğu ortama ve kimliğine ilişkin olarak hissettiği belirsizlikler onun fanatizme yönelmesine neden olmaktadır (Tietjen, 2023; Marcel, 1955). Özellikle sosyal ve ekonomik kırılma dönemlerinde birey, belirsizlikten kurtulmak ve tekrar güvende hissetmek için bir grup veya nesneyle bütünleşmeye yatkınlık gösterir (Summers, 2006). Birey, grupla bütünleştiğinde kendini güvende ve değerli hissetmektedir. Genellikle bağlanılan nesneye bir kutsallık atfedilmektedir. Kutsal değerler, bireylere dünya hakkında bir kesinlik duygusu sağlarken, aynı zamanda grup kimliklerini ve benlik algılarını pekiştirmektedir (Tietjen, 2023: 229).

Bireyi fanatik olmaya iten güvenlik ve kimlik sorunları gibi nedenler göstermektedir ki, fanatizm, birey için artık bir tercihten ziyade bir zorunluluk haline gelmektedir. Birey aşırı belirsiz ve tehdit edici olan bu toplumsal istikrarsızlık durumunda hem milli ve hem de bireysel kimliğini tehdit altında hissetmektedir. Birincisi Anderson’un (2017) tabiriyle, “hayali bir cemaattir” ve aslında bir tahayyülden ibarettir. Öte yandan Chambers’ a göre ikincisi de bir hayal ürünüdür. Yani esasen, kendiliğimiz de bir tür kurgu ve tahayyülden ibarettir. Ancak kendiliğin veya milletlerin bir kurgu ile inşa edilmiş olmaları onların işlevsiz veya önemsiz olduklarını göstermez (Chambers, 2014: 46). Aksine hem bireysel hem de milli düzeyde var olan hikayeler ve kültürel anlatılar, kimliğin temelini oluşturmaktadır. Bunun uydurulmuş bir gerçeklik olması tali bir konudur. Bu nedenle kırılma ve güvensizlik anlarında milli kimliğe sarılmak, bir ihtiyaç haline gelebilmektedir.

Olup bitenleri daha kolay anlama ve tanımlama, ait olma ve duygusal bağlılığı sağlama, belirsizliği azaltma, fanatik biçimde bir nesne veya gruba bağlanan kişilerin özgüvenlerini de arttırmaktadır (Tietjen, 2023: 227). Diğer bir ifadeyle, kendini -mevcut bozulduğunu düşündüğü kimliğini- değersiz ve önemsiz hisseden birey aidiyet kurduğu grubun değerleri aracılığıyla kahramanlık statüsüne erişecek ve bu yolla adeta ölümsüzlük hissi kazanacaktır (Tajfel, 1970; Johnson & Feldman, 2021, s. 5; Katsafanas, 2019). Bu nedenle, bir fanatik için tutkuyla bağlanma eylemi, keyfi bir tercih değildir aksine yaşamsal bir zorunluluktur (Tietjen, 2023: 227). Doğal olarak bu tür bir bağlanma, rasyonel ve akliselim bir değerlendirmeye değil, benliğe yönelik ve duygusal bir ihtiyacın tatmini olarak şekillenmektedir.

Fanatizm bireyin sorunlu duygusal hali sonucu oluşsa da o elbette her zaman ideolojik veya milliyetçi bir tarzda gerçekleşmez. Hangi spor kulübünün, hangi ünlünün veya ideolojinin fanatiği olunacağı kişinin habitusu tarafından belirlenecektir. Yine de kimliğe yönelik tehdit algılarının eşlik ettiği kırılma dönemlerinde milliyetçi fanatizmin arttığını söylenebilir. Ancak her durumda fanatiğin bağlanma şekline tutku, coşku, tartışmaya kapalı olma, dışlama ve irrasyonellik eşlik edecektir. Neyin fanatiği olursa olsun fanatiğin nesneye bağlanma şekli değişmemektedir. Sonuç olarak, çeşitli nedenlerle kendini güvende hissetmeyen, hayatını anlamlandıramayan ve toplumsal onay görmüş bir kimlikten yoksun olan bir bireye -kendini adeta “hiç kimse” olarak gören birine- bir gruba bağlanma ve kimliğini fanatik olduğu bu grupla bütünleştirme düşüncesi son derece cazip gelebilir. Böylece birey, gerek modernitenin neden olduğu yapısal sorunları, gerekse göç ve ekonomik istikrarsızlığın körüklediği güven, kimlik ve ait olup onaylanmaya ilişkin sorunları çözmek için sahte bir çözüm öneren fanatizme yönelmeye karar verebilir.

Fanatizm, bireye geçici bir tatmin sağlayabilir ancak o bireye asla genel olarak yaşamdan memnuniyet sağlayamaz. Bunun nedeni, fanatiğin bir ideolojide, futbol taraftarlığında veya grup aidiyetinde çok ileriye gitmesi değildir. Bunun nedeni, fanatizmin dışlayıcı, şiddet içeren ve akliselimden uzak bir bağlanma biçimi olmasıdır. Fanatik, grup aidiyetinin gereğini coşkuyla yaptığı için eylemlerinden utanmayabilir -hatta grup içinde saygınlık da kazanabilir- ancak içten içe suçluluk duygusu hissetmektedir. Öte yandan birey kendi “değersiz” kimliğini yok ettiğini ve bunun yerine -daha yukarıda gördüğü- bir grubun kimliğini koyduğunun bilincindedir (Hoffer, 2019; Johnson & Feldman, 2021). Bu

rahatlatıcı olabilir ancak her durumda sahte bir kimliktir ve fanatik kişi ifade etmese de bunun bilincindedir (Tietjen, 2023: 229). Fanatik aidiyet hissettiği grup (kişi, nesne, ideoloji) hakkında rasyonel/makul bir düşünceye veya eleştiriye cüret ederse gruptan anında dışlanacağını bildiği için sürekli coşku ve tutku duygularıyla yaşamakta ve özgür olmadığını bilmektedir. Tietjen'in söylediği gibi bir fanatik için rasyonel ve objektif düşünmek alternatif bir seçenek değildir.

Fanatizm tutkulu bir bağlılığın ötesinde, ötekileştirme, dışlama, karşıt düşünceleri soyutlayarak açıklama ve şiddeti içeren bir yaklaşımdır. Katsafanas'a (2019) göre, şiddet ya da başkalarını ötekileştirme unsurları olmaksızın, yalnızca tutkulu bir bağlılık fanatizm için yeterli değildir. Bu nedenle fanatikler, muhaliflerini ve karşıt görüşleri ortadan kaldırmayı hedefleseler de, kendi kimliklerini sürdürebilmek için "ötekine" ihtiyaç duyarlar. Fanatiklerin kimlikleri, düşmanlarıyla diyalektik bir ilişki içerisinde şekillenir (Katsafanas, 2022; Szanto, 2020). Bauman'ın birtakım politikacıların göçmenleri düşmanlaştıran politikaları hakkındaki tespitinde belirttiği üzere:

"Kısa vadede (meseleyi gözden irak tutarak) aldatıcı şekilde rahatlama getiren böylesi intihar eğilimli politikalar gelecekteki bir patlama için patlayıcı depolamak anlamına geliyor. Dolayısıyla bir sonucun eşit şekilde açık olması gerekiyor: Mevcut rahatsızlıklardan ve gelecekteki sıkıntılardan tek çıkış yolu tuzaklı ayrışma eğilimlerini reddetmekten geçiyor." (Bauman, 2018:21).

Özetle fanatizmin temel özellikleri arasında; "aşırı tutku ve coşku, ötekileştirme, dışlama ve soyutlama, kitle hareketi olma, rasyonel düşüncenin olmayışı, müzakere edilemezlik ve şiddete içkin bir tutum biçimi" yer almaktadır (Ateşoğlu, 2023).

Yöntem

Bu çalışma, özellikle son on yılda fanatik söylemleriyle seçim kazanan liderlerin demeç ve açıklamalarını konu almaktadır. İlgili ülkelerde lider söylemleri, fanatik özellikler taşımakta mıdır ve fanatizmin gelişmesi veya yeniden üretilmesinde etkili midir? Çalışmada bu sorulara cevap bulmak amacıyla nitel bir araştırma yöntemi olan eleştirel söylem analizi yöntemi kullanılacaktır. Fanatizm, dışlama, irrasyonellik, tutku ve coşku duygularıyla bir tutum biçimi olarak kendini göstermektedir (Katsafanas, 2022; Szanto, 2020). Çalışmaya konu olan analiz verileri, liderlerin seçim slogan ve söylemlerini içeren yazılı ve görsel basın haberlerinden oluşmaktadır.

İlk olarak, Amerika, İtalya, Macaristan, Arjantin ve Brezilya' da seçim kampanyalarında liderlerin kullandığı siyasi sloganlar, konuşma metinleri ve liderler demeçleri toplanacaktır. Örneklem olarak bu ülkeler seçilmiştir. Çünkü bu ülkelerin muhalif olan parti liderleri seçim kampanyalarında son derece fanatik tutum içeren sloganları kullanmışlar ve ardından halk onların bu yaklaşımını oy vererek onaylamıştır. Beş ülkenin ortak özelliği, fanatik muhalif liderlerin bu tutumlarının ilgili ülke halkları tarafından desteklenerek bu liderlerin iktidara getirilmiş olmasıdır. Seçilen beş ülkenin dördünde göç' ün getirdiği belirsizlik ve ekonomik sorunlar yaşanmakta Arjantin ise özellikle ekonomik sorunlarla boğuşmaktadır. Çözüm olarak Arjantin dışındaki ülkeler aşırı sağ ve milliyetçi bir tutum sergilerken Arjantin'de Javier Milei, aşırı liberal politikalara yönelmiştir. Ancak seçilen beş ülkede de lider adaylarının benzer fanatik tutum sergiledikleri ve bu yolla halkın onayını alabildikleri görülmektedir.

Söylem analizi en basit anlatımı ile dilin incelenmesidir. Ancak söylem analizinde sadece iletinin içeriği değil, bir iletinin tüm boyutlarını ele alınmaktadır. Kim, nasıl ve niçin konuşuyor ve hangi otoriteye dayanarak ve kime yönelik konuşuyor sorularına cevap vermeyi de kapsar. Bu bağlamda, söylem, konuşma ve sohbet de dahil olmak üzere tüm iletişim biçimlerini kapsamaktadır (Punch, 2005). Ayrıca söylem, dil kullanıcılarının sosyal ve kültürel bağlamda iletişim kurduğu sosyal olaylara da odaklanır (Barker ve Galasinski, 2001). Dolayısıyla söylem, sosyal hayatın tüm yönleriyle, özellikle sosyal, siyasi, kültürel ve ekonomik alanlarla yakından ilişkilidir (Sözen, 1999). Bazı araştırmacılar, söylemi tüm konuşma ve yazma eylemlerini kapsayan bir olgu olarak değerlendirmektedir (Potter & Wetherell, 1987). Eleştirel söylem analizi ise, dilin, söylemlerin veya iletişimsel olayların eşitsizlik ve egemenliğin yeniden üretilmesindeki rolünü inceleyerek, eleştirel sosyal ve politik analizlere anlamlı ve özgün bir katkı sunma potansiyeline sahiptir (Özer, 2000: 79-80).

Söylem analizi, "hem bir metin analizi, hem eleştirel bir analiz, hem de sosyal ve sosyo-linguistik bir çalışma" olarak tanımlanabilir (Sözen, 1999: 81). Söylem analizi, aslında yukarıda belirtilen unsurların tamamını kapsar ve onların bir parçasıdır. Bununla birlikte, söylem analizi eleştirel ve eleştirel olmayan olmak üzere iki ana kategoriye ayrılmaktadır (Fairclough, 2013). Eleştirel olmayan söylem analizi daha çok betimleyici ve açıklayıcı bir yaklaşım sergileyerek, dilin ya da iletişimin toplumsal ve sosyo-kültürel yaşamda oynadığı işlevler üzerinde yoğunlaşır (Taylan, 2011). Buna karşılık, eleştirel söylem analizi, güç/iktidar ilişkileri ile ideolojilerin söylemi nasıl şekillendirdiğini ortaya koymayı hedefler. Aynı zamanda söylemin, güç/iktidar ve ideoloji tarafından nasıl biçimlendiğini; toplumsal kimliklerin, sosyal ilişkilerin, bilgi sistemlerinin ve inanç yapılarının oluşumunda ne derece etkili olduğunu inceler.

Eleştirel söylem analizi, 1980'lerin ortalarında Van Dijk, Fairclough, Wodak ve arkadaşları tarafından yapılan çalışmalarla ortaya çıkan bir harekettir (Topuz ve Aslan, 2024). Eleştirel söylem analizi güç ilişkileri, değerler, ideolojiler, kimlik tanımlamaları gibi çeşitli toplumsal olguların dilsel kurgulamalar yoluyla bireylere ve toplumsal düzene nasıl yansıdığı ve nasıl işlendiği ile ilgilenir (Van Dijk, 2003). Özellikle 1990'lardan sonra refleksif bir analiz biçimi olarak görülen "eleştirel söylem analizi, retorik temelleri olan, dil ve dil felsefesindeki gelişmelerden etkilenmiş ve hermeneutik metodolojinin sınırlarında faaliyet gösteren bir sosyo-linguistik inceleme yöntemidir (Sözen, 1999: 102). Burada dikkat edilmesi gereken temel nokta, dilin kendi başına bir anlam taşıyamayacağı; anlamların, sosyal ve kültürel pratikler içinde yer aldığıdır. Çoğu söylem analizcisi için dil, söylemle eşdeğer kabul edilir. Yani dil, kendi başına değil, sosyal gerçekliğin bağlamı içinde işlev görür. Bu bağlamda, dil (ya da söylem), gerçekliği yalnızca temsil etmekle veya yansıtmakla kalmaz; aynı zamanda onu yapılandırır ve dönüştürür. Bizler, dili kullanarak sosyal gerçekliği inşa eder ve dünyayı dil aracılığıyla anlamlandırırız.

Kısaca eleştirel söylem analizi, metinler, konuşmalar ve semboller üzerinden toplumsal güç dinamiklerini, güç ilişkilerinin meşrulaştırılması, ideolojik çerçeveleri ve bireylerin bu söylemlerle nasıl şekillendirildiğini incelemeye odaklanmaktadır. Bu çalışmanın verileri olan söylem ve seçim sloganları analizi, Norman Fairclough'un eleştirel söylem analizi (Critical Discourse Analysis-CDA) yaklaşımı temel alınarak gerçekleştirilecektir. Fairclough'un üç boyutlu modelinde; söylemdeki kelime seçimleri, metaforlar, tekrarlar ve vurguları içeren "metin analizi", söylemin hangi bağlamda üretildiği ve nasıl alımlandığını içeren "söylemsel uygulama" ve söylemin toplumsal yapı, güç ilişkileri ve ideolojik etkiler üzerindeki yansımalarını içeren "sosyal uygulama" yer almaktadır (Fairclough, 2013).

Aşağıda özellikle son yıllarda seçim kazanan demokratik bazı ülkelerin liderlerine hâkim olan tutum biçimleri, seçim slogan ve söylemleri ele alınacaktır. Liderlerin ötekine karşı bakış açıları, tutumları ve geliştirdikleri söylemler eleştirel bir tarzda ve fanatizm bağlamında bir söylem analizi çerçevesinde değerlendirilecektir.

Ele alınan sloganlar yalnızca içerik düzeyinde değil; söylemin üretildiği bağlam, hedef kitlenin alımlaması ve medyada nasıl temsil edildiği üzerinden de değerlendirilmiştir. Bu yönüyle çalışmanın yöntemi sadece bir söylem çözümlemesi değil, aynı zamanda bu söylemin toplumsal yankılarını da tartışmaya açan çok katmanlı bir yaklaşımdır.

Bulgular

Liderler, Seçim Sloganları ve Fanatizm

Amerika Birleşik Devletleri, İtalya, Macaristan, Arjantin ve Brezilya'da seçim kazanan bazı muhalif parti liderleri, milliyetçi, göçmen karşıtı ve popülist söylemler kullanmaktadırlar. Bilindiği gibi fanatizmin temel özellikleri arasında; "Aşırı tutku ve coşku, ötekileştirme, dışlama ve soyutlama (Johnson & Feldman, 2021; Katsafanas, 2019), *kitle hareketi olma* (Ateşoğlu, 2023), *rasyonel düşüncenin olmayışı, müzakere edilemezlik* (Tietjen, 2023: 228) ve *şiddete içkin bir tutum biçimi* (Katsafanas, 2022; Szanto, 2020) yer almaktadır. Aşağıda söylemleriyle seçim kazanan beş ülkenin lider ve seçim sloganlarına dair bilgiler sunulmuş ve bu söylemler fanatizmin temel özellikleri ele alınarak analiz edilmiştir.

Amerika Birleşik Devletleri ve Donald Trump

Amerika Birleşik Devletlerinde popülist söylemlerle gündeme gelen Donald Trump, 2017-2021 yılları arasında ABD Başkanı olarak görev yaptıktan sonra 2024 seçimlerinde yeniden seçilmiştir. Trump'ın kampanya sloganlarını fanatik özellikler göstermektedir. Onun sloganlaşan bazı söylemleri, toplumsal güvenlik, ulusal kimlik ve milliyetçilik gibi temaları derinleştirmekte ve bu söylemler toplumun belirli kesimlerini harekete geçirmektedir. Trump'ın söylemleri, özellikle güvenlik kaygıları, dış tehdit algıları ve "bize ait olanı geri alma" motivasyonları üzerinden güç kazanmaktadır. Trump'ın sıklıkla kullandığı bazı slogan ve söylemleri ele alalım.

Tablo 1. Donald Trump'ın Bazı Sloganları

Ülke	Lider	Sloganlar
Amerika Birleşik Devletleri	Donald Trump	"Make America Great Again" (Amerika'yı Yeniden Büyük Yap) (MAGA)
		"America First" (Önce Amerika)
		"Build the Wall" (Duvarı İnşa Et)
		"Drain the Swamp" (Bataklığı Kurut)

"Make America Great Again" (Amerika'yı Yeniden Büyük Yap).

Trump'ın en sık kullandığı sloganlardan biridir. Bu söylem Amerika'nın geçmişteki "büyük" dönemlerini nostaljik bir biçimde hatırlatmakta ve özellikle göçmenler ve mevcut ekonomik durum konusunda var olanı kabul etmediğini belirtmektedir. Öte yandan söylemdeki "büyük yapma" ifadesi yalnızca beyaz, heteroseksüel ve Hristiyan kimliklere

dayalı bir toplumun üstünlüğünü ima etmektedir. Geçmişteki başarıların “yeniden elde edilmesi” gerektiği savunulmakta geçmişin “mükemmelliğine” dönme fikrini öne çıkartılmakta ve dolayısıyla daha katı ve saf bir toplum ima edilmektedir. Söylem, Amerikalı bireylerin milliyetçi kimliğine gönderme yaparak onların aidiyet hislerine ve güvende hissetmelerine dayanan duygusal bir yaklaşım içermektedir. Çoğulculuğu reddeden bu yaklaşım, öze dönerek sözde sonradan gelenlerin bozduğu Amerika düzenini tekrar sağlamak istemekte ve bunun için ortak bir düşman üretmektedir. Özellikle halkın duygularına hitap eden söylem, göçmenlerin Amerika için anlam ve katkısını görmezden gelerek akliselim değerlendirmeye kapıları kapatmaktadır. Böylece seçim kampanyasında ve sonrasında kullanılan bu söylem fanatizmin; *“bir kolektif aidiyete aşırı tutkuyla bağlanma”*, *“diğerlerini dışlama”* ve *“rasyonel olmayan değerlendirme”* unsurlarıyla örtüşmektedir.

“America First” (Önce Amerika).

Bu sloganlar, net bir “biz” ve “onlar” ayrımı üretmektedir. Bu yaklaşım Trump’ın milliyetçi ve izolasyonist tutumunu yansıtmaktadır. “Önce Amerika” yaklaşımı Amerika’nın çıkarlarını ve kültürel değerlerini diğer ülkelerden ve kültürlerden üstün görme eğilimini ortaya koymaktadır. Trump’ın bu yaklaşımı dışarıdaki tehditlere karşı aşırı savunmacı bir tavır takınmakta göçmenleri ve yabancıları ötekileştirerek aşırı milliyetçi bir tutum sergilemektedir. Böylece milliyetçilik çok daha radikal bir boyuta taşınarak “biz ve diğerleri” arasındaki ayrım keskinleşmektedir. Bu slogan fanatizmin *“dışlayıcı ve ötekileştirici”* unsurlarını yansıtmaktadır. Esasen tümüyle göçmenlerden oluşan ve başarısını da buna borçlu olan bir toplum için bu yaklaşım makul veya akla uygun değildir. Ancak fanatizm de zaten *“akliselim yerine şiddete içkin bir dışlamaya”* dayanmaktadır.

“Build the Wall” (Duvarı İnşa Et).

Trump’ın bu sloganı, özellikle Meksika sınırına inşa edilmesi önerilen duvarı simgeler. Fanatik bir bakış açısıyla bu slogan yabancıların, özellikle göçmenlerin “tehdit” olarak görülmesinin bir yansımasıdır. Göçmenler, ekonomiye zarar veren, kültürel kimliği tehdit eden ve toplumsal düzeni bozan bir grup olarak tanımlanmaktadır. Bu yaklaşım, toplumda “dışarıdan gelen” her türlü etkiye karşı aşırı bir korku ve karşı duruş oluşturmakta ve insanları “bize ait olan” alanı korumak adına radikal adımlar atmaya teşvik etmektedir. Bu slogan da fanatizmin *“ötekileştirme, kitle hareketi olma, müzakere edilemezlik ve şiddete içkinlik”* unsurlarının tümünü yansıtmaktadır. Oysa kötülüklerin kaynağını ötekilere yükleyen fanatik yaklaşımın aksine akliselim bir tutum benimsemek de mümkündür. Bauman’ın tabiriyle, yabancılar, tehlike olarak algılanır ancak esas neden, belirsizlik hissini yarattığı iç karartıcı, rahatsız edici ve çaresiz bırakan korkudur. Bu korkudan korunmayı, inşa ettikleri duvarların sağlayacağını umuyorlar (Bauman, 2013: 88).

“Drain the Swamp” (Bataklığı Kurut).

Bu slogan, Washington’daki “korumacılığı” ve “elitleri” hedef almaktadır. Fanatik bir tutumla, bu ifade, yalnızca siyasi elitlere karşı değil, tüm karşıt görüşlere ve “sistem dışı” unsurlara karşı bir düşmanlık oluşturmaktadır. “Bataklık” kavramı, bir tür kötülük ve yozlaşmışlıkla ilişkilendirilir, bu da karşıt grupları bir nevi “yok edilmesi gereken” unsurlar (sinekler) olarak görmek demektir. Slogan, statükoya karşı halkın öfkesini, popülist bir şekilde körükler ve bunu güç kullanarak temizleme fikri üzerinden cesaretlendirir. Bu nedenle bu sloganda fanatik bir slogandır ve fanatizmin *“ötekileştirme, dışlama, şiddete içkinlik, kitle hareketi olma, rasyonel düşüncenin olmayışı ve müzakere edilemezlik”* unsurlarını yansıtmaktadır. Milyonlarca Amerikalı’nın “kendi taraflarının iyi, karşı tarafın ise şeytani olduğuna inandığının tespit edilmiş olması Trump’ın yöneticiliği dönemi için hiç de şaşırtıcı değildir (Bauman, 2018: 87). “Bataklığı kurut!” yaklaşımının hiçbir rasyonel temeli olmadığı açıktır ancak yine de o kitleleri ikna etmeye uygun, duyguya dayalı ve basit anlaşılan bir slogandır.

Genel olarak, Trump’ın kampanya sloganlarına bakıldığında, toplumu kutuplaştırma, dışlama ve farklı düşünen ve yaşayan diğerlerini tehdit olarak algılama eğilimindedir. Bu söylemler, toplumun belirli kesimlerinin özlenen geçmişe dönüş için aşırı milliyetçi ve göçmen karşıtı tutumları benimsemelerini teşvik etmektedir. Trump’ın söylemleri, toplumda ekonomik sorunlar ve göç nedeniyle ortaya çıkmaya başlayan korku ve kaygı duygularını seçim kazanmak için kullanmaya yönelmiştir. Bu çerçevede onun söylemleri, biz ve onlar ayrımına giderek milliyetçi, popülist, ötekileştirici ve şiddete içkin olduğu ölçüde fanatik bir tutum biçimini temsil etmektedir.

İtalya ve Giorgia Meloni

İtalya’da Giorgia Meloni, 2022 yılında İtalya’da başbakan olarak göreve başlamıştır. Meloni, aşırı sağcı ve milliyetçi görüşleriyle bilinen “İtalya’nın Kardeşleri” Partisi’nin lideridir. Meloni, göç ve güven sorunları ile birlikte kimlik endişesi taşıyan vatandaşlara, İtalyan milli kimliği ve geleneksel değerlerini yücelten bazı slogan ve söylemlerle seslenmektedir.

Tablo 2. Giorgia Meloni'nin Bazı Sloganları

Ülke	Lider	Sloganlar
İtalya	Giorgia Meloni	"Dio, Patria, Famiglia" (Tanrı, Vatan, Aile)
		"Stop all'invasione" (İstilayı Durdur)
		"Prima gli italiani" (Önce İtalyanlar)
		"Difendiamo i confini" (Sınırlarımızı Savunalım)
		"Siamo qui, siamo cristiani" (Biz Buradayız, Biz Hristiyan'ız)

"Dio, Patria, Famiglia" (Tanrı, Vatan, Aile).

Tanrı, Vatan ve Aile gibi kavramlar üzerinden kurulan bu söylem, hem kutsal hem de toplumsal otoriteleri meşrulaştırma işlevi görmektedir. "Tanrı" ifadesiyle dini bir referansa dayanan söylem, halkın inanç dünyasını harekete geçirerek toplumsal birlik duygusu oluştururken, farklı inançlara sahip bireyleri dışlama potansiyeli de taşır. "Vatan" vurgusu ise milliyetçi duyguları pekiştirerek yurttaşlık bilincini yüceltmekte ve özellikle yabancılara karşı savunmacı, dışlayıcı bir tutumu beslemektedir. "Aile" ye yapılan vurgu ise geleneksel toplumsal rolleri sabit kılarak, muhafazakâr değerleri yeniden üretmekte ve farklı yaşam biçimlerine yönelik hoşgörüsüzlüğü meşrulaştırabilmektedir.

Bu slogan genel olarak, kutsal değerlere (Tanrı), ulusal kimliğe (Vatan) ve geleneksel yapı taşı olarak aileye aşırı bir vurgu yaparak duygusal bir bağlılık oluşturmakta ve bu yolla fanatizmin "*aşırı tutkulu bağlanma ve coşku*" unsurlarına denk gelmektedir. "Tanrı, Vatan, Aile" üçlemesi, bu değerlere aykırı görülen farklı inanç ve yaşam biçimlerini dışlayabileceği için sloganda *dışlama ve ötekileştirme* unsurlarını görmek mümkündür. Ayrıca bu tür sloganlar, geleneksel değerlere olan bağlılığı sorgusuz bir şekilde savundukları için eleştirel düşünceyi engelleyebilir ve fanatizmin "*rasyonel düşüncenin olmayışı*" unsuruyla örtüşebilir.

"Stop All'invasione" (İstilayı Durdur).

Chambers'in tespit ettiği üzere insanlar farklılıkları genellikle sadece kendi dilleri, bilgileri ve denetimleri dahilinde kaldığı sürece kabul etmeye yanaşmaktadırlar (Chambers, 2014, s. 52). Göçmenlerin yaşam biçimleri ve kültürlerinin yerleşik İtalyanlara göre farklılık göstermesini İtalya için bir istila gibi göstermek popülist bir yaklaşımdır. Sloganın bu şekilde dillendirilmesi ise bize fanatik bir tutum biçimini göstermektedir. Çünkü "İstila!" ifadesi, göç hareketlerini topluma askeri bir tehdit gibi algılatma girişimidir. Göçmenler yalnızca toplumsal veya ekonomik sorunların değil aynı zamanda fiziksel bir saldırının da kaynağı gibi de gösterilmektedir. "Durdur!" emir kipinde kullanılan bu kelime ise sert bir tepki çağrısı yapmakta toplumu harekete geçirme amacı taşımakta ve saldırgan bir duruşu teşvik etmektedir.

Böyle bir slogan, göçmenler hakkında korku ve nefret duygularını artırabilir, sosyal uyumu baltalayabilir. Göçmenleri "istilacı" olarak tanımlamak, onları tehdit olarak kodlayarak dışlamaya hizmet etmektedir. Bu kitlelerin "*ötekileştirilmesi ve dışlaması*" anlamına gelmektedir. İstilayı durdur söylemi, aynı zamanda geniş kitlelerde korku ve öfke yaratarak kendi geniş kitlesini bir arada tutmaya hizmet ettiği ölçüde bir kitlesel hareket biçimidir ve bu fanatizmin "*kitle hareketi olma*" unsurla örtüşmektedir. İstilaya karşı savunma çağrısı, dolaylı olarak çatışmayı ve şiddeti çağırabilir ve/veya meşrulaştırabilir. Bu nedenle slogan aynı zamanda "*şiddete içkin olma*" unsuruna da gönderme yapmaktadır.

"Prima Gli Italiani" (Önce İtalyanlar).

Bu slogan bir öncelik vurgusuyla belirli bir hiyerarşi oluşturmakta ve İtalyan vatandaşlarının diğer uluslardan veya göçmenlerden üstün olduklarını ima etmektedir. Bu yaklaşım göçmenlerin veya azınlık gruplarının ihtiyaçlarının göz ardı ederek onların ikinci sınıf vatandaş olarak algılanmasına yol açabilir. "Önce" kelimesi, herkesi kapsayan bir yaklaşımı reddederek dışlayıcı ve hiyerarşik bir tutuma gönderme yapmaktadır. Bu söylem doğal olarak bir toplumsal eşitsizlik düşüncesini ima etmektedir.

Meloni'nin bu söylemi kullanarak İtalyanların kolektif aidiyet ve milliyetçilik duygularına vurgu yaptığı görülmektedir. O halk arasında coşkulu bir duygusal bağ oluşturmaya veya var olan bağı kullanmaya yönelik bir söylem geliştirmektedir. Bu durum, "*bir nesneye veya gruba aşırı tutkuyla bağlanmak*" anlamında fanatik bir tutum biçimidir. Öte yandan bu söylem, diğer milletlerin ya da grupların ihtiyaçlarını arka plana atmaya ve İtalyan olmayanlara yönelik ayrımcı bir tutumu teşvik etmeyi içerdiği ölçüde fanatizmin "*ötekileştirme ve dışlama*" unsurlarına da gönderme yapmaktadır. Ayrıca "Önce İtalyanlar" gibi mutlak ifadeler, uzlaşmaya yer bırakmadığı için "*müzakere edilemezlik*" anlamına gelmektedir.

"Difendiamo i Confini" (Sınırlarımızı Savunalım).

"Savunalım" kelimesi, sınırların tehdit altında olduğu fikrini işlemektedir. Bu söylem, sınır ihlalleri olmadığı durumlarda bile bir tehdit algısı yaratarak toplumda halihazırda var olan güvensizlik algısını körükleyebilir. Coğrafi

sınırlar, ulusal kimlik ve kültürün bir sembolü olarak kullanılmaktadır. Bu söylemde göçmenlerin bu sınırları tehdit ettiği algısı oluşturulmaktadır. Söylemin alt metninde göçmenler, belirli bir zorunluluktan değil de sanki geldikleri ülkeyi fethetmeye çalışan istilacılar gibi değerlendirilmektedir. Öte yandan “Savunalım” kelimesi bir eylem çağrısıdır. Burada topluma doğrudan bir harekete geçme çağrısı yapılmaktadır. Bu sloganın doğal sonucu güvenlik politikalarının sertleşmesine zemin hazırlamaktadır. Bauman’ın yerinde tespitiyle, *esasen hükümetler vatandaşlarının kaygılarını hafifletmekle ilgilenmiyorlar. Bunun yerine onlar geleceğin belirsizliği ile daimî ve her yerde hazır ve nazır güvensizlik hissinden kaynaklanan kaygıyı güçlendirmekle ilgileniyorlar.*” (Bauman, 2018: 30). Meloni’nin bu söylemi, net bir dış tehdit algısı yaratarak onun üzerinden toplumsal mobilitiyi sağlamakla ve taraftar bulmakla yakından ilişkilidir.

Özetle slogan, sınırların korunmasını ulusal bir varoluş meselesi haline getirerek vatandaşlarda coşkulu bir tutum oluşturmada, göçmenler ve dış gruplar, sınırları tehdit eden unsurlar olarak gösterildiği için “*ötekileştirme ve dışlama*” yapılmaktadır. Son olarak, savunma çağrısı, sınır politikalarının militarizasyonuna ve sert güvenlik önlemlerine işaret ettiği ölçüde bir şiddet çağrısıdır ve fanatizmin “*şiddete içkinlik*” yaklaşımıyla örtüşmektedir.

“Siamo Qui, Siamo Cristiani” (Biz Buradayız, Biz Hristiyanız).

Fanatizm, genellikle güçlü bir “biz” ve “onlar” ayırımına dayanmaktadır. Bu slogan da “biz” kimliğini net bir şekilde çerçevelemekte ve diğerlerini ise karşı tarafa yerleştirmektedir. Meloni’nin “Biz Hristiyanlar olarak buradayız” söylemi hem bir birlik çağrısı hem de bir savunma pozisyonudur. Slogan, Hristiyanların kendi varlıklarını tehdit altında hissettiği bir durumu ima etmektedir. “Onlar” ise tehdit eden ötekilerdir. Üstü örtük biçimde sloganda onlar ifadesi, genelde İslamlaşma, göçmenler veya farklı kültürel gruplar olarak kodlanmaktadır. Bu söylem, kendi grup kimliğini yüceltirken karşıt grupların varlığını ve kimliğini tehdit unsuru olarak sunar. Fanatizm bu tür keskin sınırlarla beslendiği için, slogan bir mobilizasyon aracı olarak işlev görmektedir. Sloganın alt metni, İtalyanlara inanç ve kimlik korumasını, ahlaki bir yükümlülük olarak sunmaktadır. Slogan, bir yandan kolektif dayanışma duygusu yaratırken öte yandan “*kutuplaştırma ve ötekileştirme*” yaklaşımını da beslemektedir.

Macaristan ve Viktor Orban

Viktor Orban, 2010 yılından itibaren Macaristan’ın başbakanı ve Fidesz Partisinin lideridir. Geleneksel ve muhafazakâr değerleri savunan Orban, 2015’teki Avrupa göçmen krizine tepki olarak Macaristan’ın sınırlarını kapattı ve göçmenlere karşı sert bir tutum sergileyen politikalar geliştirdi. Orban’ın halka seslendiği bazı sloganlar şunlardır:

Tablo 3. Viktor Orban’ın Bazı Sloganları

Ülke	Lider	Sloganlar
Macaristan	Viktor Orban	“Hungary First” (Önce Macaristan)
		“Defend Europe” (Avrupa’yı Savun) ve “Protect Christian Culture” (Hristiyan Kültürünü Korum)
		“No to Migration” (Göçmenliğe Hayır)

“Hungary First” (Önce Macaristan).

Ulusal çıkarları mutlak bir öncelik haline getiren bu ifade Macaristan’ın diğer ülkelerden veya uluslararası organizasyonlardan daha üstün olduğunu ima etmektedir. Öncelik tüm ulus devletlerin özellikle kuruluş yılları için geçerli bir yaklaşım olsa da özellikle göç olgusunun yaşandığı bu süreçte tekrar vurgulanmaya başlanması özel bir öneme sahiptir. Bu yönüyle “Önce Macaristan” söylemi “*dışlayıcılık*” içermektedir. Öte yandan bu söylem, diğer ulusların veya Avrupa Birliği gibi uluslararası iş birliklerinin çıkarlarını ikinci planda olduğu ve rasyonel kazan kazan yerine her durumda Macaristan’ın öncelendiği “*müzakereye kapalı*” bir yaklaşımı da ima etmektedir. Sloganın verdiği mesaj, yabancılara yönelik bir dışlama ile birlikte kolektif aidiyet üzerinden milliyetçi duyguları kabartmaktadır. Orban’ın bu söylemi özetle, milliyetçi bir aidiyet duygusunu öne çıkartarak tutkulu bağlanma, ötekileştirme, dışlama ve tartışmaya kapalı olma gibi fanatik özellikleri içermektedir.

“Defend Europe” (Avrupa’yı Savun) ve “Protect Christian Culture” (Hristiyan Kültürünü Korum).

Orban’ın bu söylemi “göçmenliğe hayır” söylemiyle birlikte değerlendirildiğinde savunulması gereken Avrupa genellikle şu tehditlere karşı konumlandırılmıştır. Özellikle Suriyeli mülteciler üzerinden bir “istila” söylemi ve bu yaklaşımın doğal sonucu olan İslam ve göçmenliğe karşı olma. İkinci olarak Komplote teorileriyle desteklenen Soroscu ve liberal elitler şeklinde kendini gösteren “iç düşmanlar”. Üçüncü olarak Avrupa Birliği’nin kültürel politikaları şeklinde ortaya çıkan çokkültürlülük ve LGBT hakları, aile yapısına bir tehdit olarak sunulmaktadır. Orban, Avrupa Birliği değerlerinden uzaklaşan ve “il-liberal demokrasi” olarak adlandırdığı bir rejim anlayışı benimsemiştir. Bu bağlamda “Avrupa’yı savun” ifadesi, Avrupa’nın bugünkü liberal değerlerini değil, daha muhafazakâr ve daha özcü bir alternatif

Avrupa tasarısını ima etmektedir. Öte yandan “Savun” kelimesi, halkın doğrudan harekete geçmesini talep eden bir eylem çağrısıdır. Dolayısıyla savunma eylemi, çatışma veya sert önlemleri meşrulaştırabilir.

“Hristiyan kültürünü koru” söylemi ise Orban’ın alternatif Avrupa yaklaşımının ideolojik omurgasını oluşturur. Bu yönüyle Orban’ın söylemi, seküler, çok kültürlü Avrupa’ya karşı, tek kimlikli, Hristiyan, etnik temelli bir Avrupa özlemine göstermektedir. Çünkü Orban’ın bu söyleminde Hristiyanlık, yalnızca bir din değil, aynı zamanda bir etnik ve kültürel aidiyetin simgesidir. “Hristiyan Kültürü” ifadesi, Macar ulusal kimliğinin ayrılmaz bir parçası olarak sunulmaktadır. Hristiyanlık bu söylemde bireysel inançtan çok siyasi bir ideolojiye dönüşerek kimin içerde ve kimin dışarda kalacağını gösteren bir enstrümana dönüşmüştür. Din bu söylemde birleştirici olmaktan ziyade “*dışlayıcı ve ötekileştirici*” bir işlev görmektedir. Özetle her iki söylem “*tutkulu bağlanma, dışlama ve ötekileştirme içerdiğinden ve -örtük de olsa- şiddet çağrısı*” yaptığından fanatik söylemlerdir. “Avrupa’yı savun” ve “Hristiyan kültürünü koru” ifadeleri, Viktor Orban’ın elinde fanatizmin klasik öğeleriyle dolu bir mobilizasyon aracına dönüşmüştür

“No to Migration” (Göçmenliğe Hayır).

“Göçmenliğe hayır” söylemi, yüzeyde sade ve doğrudan bir politik mesaj gibi görünse de fanatizm bağlamında analiz edildiğinde son derece derin, kutuplaştırıcı ve mobilize edici bir yapıya sahiptir. Bu tür söylemler, kitlesel fanatizmi teşvik eden dilsel, kültürel ve politik stratejiler içermektedir. Bu söylem ilk olarak, göç gibi çok boyutlu sosyo-politik bir meseleyi tek bir düşman nesnesi hâline getirir ve göç konusunun rasyonel düzlemde tartışılmasını neredeyse imkânsız hale getirir. Fanatizm, genellikle bir “*düşmana*” ihtiyaç duyar. Orban’ın bu söyleminde göçmen, Hristiyan ve Macar kimliğini tehdit eden bir aktör, Avrupa’nın ahlaki değerlerini tehdit eden bir kültürel yozlaştırıcı, işsizlik ve refah kaybına neden olarak ekonomik sorunların kaynağını oluşturan bir düşman olarak sunulmaktadır. Bu tür bir söylemde göçmen, bir insan olarak değil, bir problemdir ve bu da onu “*dışlamayı, sınır dışı etmeyi, haklarından mahrum bırakmayı*” meşru kılar. “Göçmenliğe hayır” demek aslında şuna dönüşmektedir. “Onlara karşı birlik olmalıyız.” Bu söylem, fanatizmin tipik özelliği olan “*tutkulu grup aidiyeti veya tutkulu bağlanma*” çağrısıdır. Öte yandan söylem, bireylerin rasyonel değerlendirme yapmasını zorlaştırarak, kitlesel bir bilinç hali yaratmaktadır. “Göçmen varsa tehlike vardır. Tehlike varsa savaş vardır.”

Orban’ın Macaristan sınırına çit çekme ve göçmenleri ötekileştirerek mücadele etme fikrine destek verenlerin oranı, Eylül ayında %68 iken, üç ay sonra bu oran %87’ye çıkmıştır. Bu artış, toplumun güvenlik arayışının, Orban’ın “sorunlu” çözümüne olan desteğini göstermektedir (Bauman, 2018, 32). Orban, Macaristan’da toplumun güvensizlik hissinden endişe duymamakta, aksine bu toplumsal hassasiyetleri, kitleleri daha etkili bir şekilde yönlendirebilme fırsatı olarak değerlendirmektedir. Özetle Orban’ın yukardaki söylemlerinin, korku, nefret, öfke ve tutku gibi duyguları harekete geçirerek rasyonel tartışmayı dışlayan bir iman siyaseti ürettiği ölçüde, fanatik söylemler olduğu söylenebilir.

Brezilya ve Jair Bolsonaro

Jair Bolsonaro, 2019-2023 yılları arasında Brezilya Cumhurbaşkanı olarak görev yapmıştır. Jair Bolsonaro’nun sloganları, Brezilya’nın kimliğini, dini ve aile değerlerini ön plana çıkaran, aynı zamanda diğer ülkeleri ve etnik grupları dışlayan baskıcı bir söylemi temsil etmektedir. Bolsonaro’nun sloganları da tıpkı Trump, Meloni ve Orban’ın müzakereye kapalı olma, milliyetçiliği ve aidiyeti kullanarak bir ortak düşman üretme yaklaşımlarına benzemektedir. Bolsonaro söylemlerinde toplumu biz ve onlar olarak kutuplaştırmakta ve kendi seçmen tabanını mobilize etmektedir. Seçim çalışmasında ve sonrasında kullandığı bazı sloganlar şunlardır:

Tablo 4. Jair Bolsonaro’nun Sloganları

Ülke	Lider	Sloganlar
Brezilya	Jair Bolsonaro	“Brasil acima de tudo, Deus acima de todos” (Her şeyin üstünde Brezilya, herkesin üstünde Tanrı) ve “Deus, pátria e família” (Tanrı, vatan ve aile)
		“O Brasil não pode ser uma pátria de refugiados” (Brezilya mültecilerin vatanı olamaz)
		“Bandido bom é bandido morto” (İyi suçlu, ölü suçludur)

“Brasil Acima de Tudo, Deus Acima de Todos” (Her Şeyin Üstünde Brezilya, Herkesin Üstünde Tanrı) ve Deus, Pátria e Família” (Tanrı, Vatan ve Aile).

Her iki slogan da, fanatik söylemlerin temel özelliği olan eleştiriye kapalı, kutsallaştırılmış değerler üçgenini kullanmaktadır: Tanrı, vatan, aile. Bu değerler bir yandan milli ve dini kimlik üzerinden toplumu bütünleştirirken, öte yandan bu değerlere mesafeli duranları veya eleştirenleri “hain” ya da “inançsız” olarak dışlama işlevi görmektedir. Öte yandan fanatik söylemde mutlak inanç, tartışmayı değil sadakati gerektirir. “Tanrı herkesten üstündür” ifadesi,

dini inancı mutlaklaştırarak onu siyasi tartışmanın dışına iter. Bu söylemde Tanrının üstünlüğüne benzer şekilde bir analogi kurularak “Brezilya da her şeyin üstünde” diyerek ulusal kimlik kutsallaştırılır ve eleştirel bakış bastırılır.

İkinci olarak slogan, genellikle kullanılan “biz” ve “onlar” ayrımını keskinleştirmektedir. Sloganı benimseyenler gerçek Brezilyalılar olarak kodlanırken, buna mesafeli duranlar vatansız, dinsiz, aile düşmanı gibi sembolik rollerle düşmanlaştırılır. Hoffer’ın da belirttiği üzere kesin inançlıların olduğu bir ortamda dışlanacağını düşünen hiç kimse eleştirmeye cesaret edemez (Hoffer, 2019: 87). Böylece Bolsonaro, kullandığı söylemlerde siyasi muhaliflerini yalnızca “farklı görüşte insanlar” olarak değil, ulusal birliğe tehdit olarak sunmaktadır. Çünkü fanatik bir zihne göre muhalif görüş veya meşru bir alternatif yoktur bastırılması gereken bir tehditler vardır.

Meloni’nin de kullandığı “Tanrı, vatan ve aile” söylemi ise geçmişte idealize edilmiş bir toplum düzenine dönüş vaadini içermektedir. Bu bir tür nostaljik ütopyadır. Bu ütopyada bozulmuş ahlaki düzeni düzeltme görevi fanatik liderin misyonu hâline gelir. Söylemle lider, idealize edilmiş bu mutlak değerleri “kurtaran” kişi olarak sunulmakta bu da kitle sadakatini pekiştirmektedir.

Laiklik, feminizm, LGBT+ hakları gibi modern değerlere yakın gruplar, bu sloganlar aracılığıyla “Tanrıya, aileye ve vatana karşı” hareket ediyormuş gibi kodlanır. Doğal olarak her iki söylemin alt metninde “*alternatif görüşleri kriminalize etme, lider figürünü kutsallaştırma, rasyonel siyasi tartışmayı dışlama*” unsurları bulunmaktadır. Özetle her iki slogan halkın milli ve dini duygularını harekete geçirerek “*güçlü ve coşkulu bir kolektif aidiyet*” yaratmayı hedeflemektedir. Bu durum her iki söylemin -Trump, Meloni ve Orban’ın söylemlerine benzer şekilde- fanatik unsurlar taşıdığını göstermektedir.

“O Brasil Não Pode ser Uma Pátria de Refugiados” (Brezilya Mültecilerin Vatanı Olamaz).

Bolsonaro böyle bir sloganla göçmenlere karşı halkın korkularını ve güvensizliklerini besleyerek manipüle etmekte ve net bir şekilde ötekileştirmeyi hedeflemektedir. Bu açıkça göçmen karşıtı ve dışlayıcı bir söylemdir. Mültecilerin ülkeye girmesini fiziksel olarak engelleme veya onları dışlama politikalarını teşvik etmektedir. Mülteciler burada sadece bir sosyal grup değil, bir tehdit, “bizim!” kültürel homojenliğimizi ve ulusal güvenliğimizi bozan unsurlar olarak resmedilir. Bu, fanatik bilinçteki tipik “düşman yaratma” pratiğinin bir parçasıdır. Söylemle toplumun ortak korkuları -işsizlik, suç ve kültürel yozlaşma- gibi temalar mültecilerle ilişkilendirilerek duygusal bir mobilizasyon sağlanmaktadır. Söylem, “yerli halkın kaynaklarının başkaları tarafından tüketileceği” korkusunu manipüle etmektedir.

Sloganın alt metni, mültecileri bir anlamda insan dışı varlıklarmış gibi göstermektedir. Bauman’a göre bu yaklaşım, bu kişilerin insan hakları sahipleri olarak kabul edilmemesine neden olmakta ve bu durum, göçmen meselesinin etik tartışmalarından uzaklaşarak güvenlik tehditleri, suçla mücadele, cezalandırma gibi düşmanlıklarla ilişkilendirilen olağanüstü hâl durumlarına yol açmaktadır (Bauman, 2018, s. 70).

Slogan, Brezilya’yı “saf” bir ulusal kimliğe” sahip homojen bir vatan olarak tasvir etmekte mülteciler ise bu saf kimliği bozabilecek unsurlar olarak görmektedir. Bu da fanatik ideolojilerde sıkça karşımıza çıkan “kültürel saflık” ve “bütünlük” fetişizmi ile örtüşür. Böylece göçmenlik, sadece ekonomik ya da hukuki bir mesele olmaktan çıkarak “Ahlaki” ve “kültürel” bozulmanın bir unsuru hâline getirilmektedir. Yukarıda analiz edilen tüm lider söylemlerinde de görüldüğü üzere bu söylem de bir “*ortak düşman bulma, kutuplaştırma, kutsal kimlikleri dış tehditlere karşı koruma ve müzakereye kapalı olma*” unsurlarını içermektedir.

“Bandido Bom é Bandido Morto” (İyi Suçlu, Ölü Suçludur).

İlk olarak bu söylem, fanatizmin retorik araçları açısından son derece güçlü ve tehlikeli bir örnektir. Bu söylem, hukuk sisteminin temelini oluşturan “herkesin adil yargılanma hakkı” ilkesini açıkça reddetmekte suçun varlığı bile netleşmeden, ölümü “çözüm” olarak sunmaktadır. Bu yaklaşım fanatik zihniyete özgü “*tartışmaya kapalı olma*” ve “*tek doğru yol*” anlayışının bir sonucudur. Söylemin alt metninde liderin görüşleri veya halkın öfkesi yasalardan üstün tutulmaktadır. Diğer liderlerin benzer sloganlarında olduğu gibi aşırı basitleştirilmiş çözümler sunulmakta toplumda suç oranı, yoksulluk, güvenlik gibi çok katmanlı meseleler, burada yalnızca “ölüm cezası” ile çözülebilecekmiş gibi sunulmaktadır.

Kişisel hikâyeleri silerek insanları “etiketlere” dönüştürmek fanatizmde sık görülen bir stratejidir. Bu yaklaşımda suçlu olarak görülen kişi artık bir birey değil, bir tehdit simgesidir. Böylece suçlu olarak yargılanmadan etiketlenen kişinin de öldürülmesi meşrulaştırılmış olur.

Bu ve yukarıda benzer örnekleri verilen söylemler, özellikle güvenlik kaygısı yaşayan, ekonomik ya da sosyal baskı altında olan kesimlerin öfkesini politikleştirmektedir. Bu durum, zor zamanlar yaşayan toplumların duygularının çeşitli şekillerde manipüle edilmesidir. Böylece lider halkın adaletsizlik duygusunu kişisel öfkeye dönüştürüp bu öfkeyi arkasına alır.

Arjantin ve Javier Milei

Javier Milei, La Libertad Avanza (Özgürlük İleri) partisinin lideridir ve 2023 yılından itibaren Arjantin devlet başkanıdır. Javier Milei'nin sloganları, Arjantin'de son yıllarda yaşanan ekonomik ve sosyal krizlere bir tepki olarak şekillenmiştir. Bu sloganların motivasyonu diğer ülkelerdeki gibi özellikle göçmen karşıtı ve aşırı milliyetçi sloganlar değildir. Ülkedeki asıl sorun bir türlü üstesinden gelinemeyen ekonomik krizlerdir. Bu nedenle Milei, liberalleşme, devletin küçülmesi ve geleneksel siyasi yapıya karşı bir duruşu temsil etmektedir. Bu ifadeleri analiz ederken, Milei'nin ideolojik arka planını ve Arjantin'deki mevcut sosyoekonomik bağlamı dikkate almak gerekmektedir. Bununla birlikte her fanatik gibi Milei'nin de savunduğu nesneden ziyade onu nasıl savunduğuna odaklanmak gerekmektedir. Bir tutum biçimi olarak tartışmaya açmama, coşku, tutku ve şiddetle içkinliği onun söylemlerinde görmek mümkündür.

Tablo 5. Javier Milei'nin Bazı Sloganları

Ülke	Lider	Sloganlar
Arjantin	Javier Milei	"El Estado es el enemigo" (Devlet düşmandır)
		"Dolarización ya" (Hemen dolarizasyon)
		"No más impuestos" (Daha fazla vergi yok)

"El Estado es el Enemigo" (Devlet Düşmandır).

Milei'nin "Devlet düşmandır" söylemi devleti vatandaşların özgürlüklerine tehdit olarak gören radikal bir neoliberal anlayışı temsil etmektedir. Ancak onun amacı devleti tamamen yok etmek değil, onun aşırı büyümüş, verimsiz, müdahaleci versiyonunu keskin biçimde liberalleştirmektir. Ancak akliselim ve rasyonel bir çerçeveden "Devleti yeniden yapılandırmalıyız" demek ile "Devlet düşmandır" demek aynı şey değildir. İkincisi, reform değil, ideolojik savaş çağrısıdır. Bu söylem tarzı, fanatik bir kutuplaşma üretmektedir. Fanatizm neyi savunduğundan önce onu nasıl savunduğu önemli olan bir tutum biçimidir (Ateşoğlu, 2023). Seçim kampanyasında Milei'nin elinde testere taşıması, söylemi politik reformdan çıkarıp, duygusal bir yıkım performansına dönüştürmektedir. Milei testere sembolü ile bürokrasiye karşı rasyonel bir çözüm yerine düşmanlık mesajı vermektedir. Öte yandan o reformdan çok öfkeye hitap etmekte ve siyasi mitinglerinde tutkulu bir taraftar mobilizasyonunu hedeflemektedir.

Milei, devleti sadece ekonomik değil, ahlaki bir sorun gibi sunmakta onu üretmeyen ve sürekli sömüren bir tür parazit gibi görmektedir. Kamu çalışanlarını "kast" sistemi, ayrıcalıklı sınıf olarak adlandırmakta ve devlet müdahalesini bireyin özgürlüğünü gasp eden zorba bir güç gibi göstermektedir. Milei'nin kullandığı düşman söylemi onun eleştirinin ötesine geçerek diğer görüşleri şeytanlaştırmaya çalıştığını göstermektedir. Söylem vatandaşlara yönelik olarak şu mesajı vermektedir: "Devlet seni sömürüyor. Üreten birey olarak buna karşı savaş açmalısın." Doğal olarak bu söylem bir reform değil, yıkıcı bir siyasi seferberliğe gönderme yapmaktadır. Milei, diğer liderlerden farklı olarak düşman imgesini, farklı uluslar veya kimlikler yerine kendi hantal devletine yönelmektedir. Devlet düşmandır söylemi bazı görüşlere göre rasyonel olarak değerlendirilebilir. Ancak söyleminin "*düşmanlık ve ötekileştirme*" içermesi ve seçim kampanyasında kullanılan testere simgesi onun söylemlerini kullanılan tarz açısından fanatik hale getirmektedir.

"Dolarización Ya" (Hemen Dolarizasyon).

Hemen dolarizasyon sloganı diğer sloganlarda olduğu gibi Emir kipinde, kısa, tüm çelişkileri yok sayan ve bir göreve çağrı yapan bir niteliktedir. Milei'nin bu sloganı Arjantin'deki ekonomik çöküşe karşı bir çözüm olarak, ülkenin resmi para birimi olan peso'yu kaldırıp ABD doları kullanmaya başlama çağrısını ifade etmektedir. Dolarizasyonun ekonomik bağımsızlık üzerindeki olası olumsuz etkileri göz ardı etmesi Milei'nin bu konuyu tartışmaya açmak istemediğini göstermektedir. Milei, ekonomik krizden etkilenen geniş kitlelerin duygusal tepkilerini harekete geçirmek için hem söylemleri ve hem de onları söyleyiş tarzıyla güçlü, kesin, tartışmaya kapalı ancak her durumda tutku ve coşku duygusunun eşlik ettiği fanatik bir söylem oluşturmaktadır. Ancak sloganın içeriğinden çok kullanım biçimi, yani nasıl söylendiği, nasıl kitleleştiği ve nasıl bir duygusal mobilizasyon aracı haline geldiği fanatizm açısından daha önemlidir. Çünkü fanatizmi anlayabilmek için bağlanılan ideolojinin yanında ona nasıl bağlanıldığına da bakmak gerekmektedir (Zeitchik, 2015: 40). Söylemdeki "Ya" ("şimdi!") ifadesi, slogana aciliyet ve histerik bir zaman baskısı katmaktadır. Bu yaklaşım toplumsal panik zamanlarında fanatik söylemlerin klasik aracıdır. Fanatik söylemler her zaman bir "son çağrı" havası taşımaktadır.

Milei bu sloganla aslında şunu söylemektedir: "Mevcut sistem çürümüştür. Pesoya güvenilemez. Dolarizasyon tek gerçekçüdür ve bu hemen yapılmalıdır." Dikkat edilirse bu yaklaşım fanatizmin "*müzakereye açık olmama ve coşkuyla savunma*" hali ile yakından ilişkilidir. Bu söylemde müzakereye yer yoktur ve alternatiflere alan bırakılmamaktadır. Fanatik görüşler tartışmaya kapalı olduğundan bunu reddeden -taraftarlar dahi- hemen düşmanlaştırılabilir (Tietjen,

2023: 228). Kendi hakikatine karşı tartışmaya kapalı yoğun bir tutku (Goldsmith, 2022) ve kendi hakikatinin dünyayı değiştireceğine olan güçlü bir inanç (Fumurescu, 2023) tüm fanatizm türlerinin ortak noktasını oluşturur.

“No Más Impuestos” (Daha Fazla Vergi Yok).

Bu söylem, fanatizmin temel yapıtaşlarından biri olan basitleştirilmiş gerçeklik inşasına örnek teşkil eder. Milei, bu ifadeyle vergi sistemini yalnızca bir “sömürü aracı” olarak sunar ve karmaşık ekonomik ilişkileri indirgemeci bir biçimde tek bir düşmana yani devletin vergi politikasına indirger. Bu söylem de diğerleri gibi müzakereye kapalıdır. Çünkü vergi kötüdür, liberal politikalar tek çözümdür, sosyal devlet uygulamaları gereksizdir. Bu slogan, Milei’nin ekonomik liberalizm anlayışının doğal bir uzantısıdır. Milei’nin söylemi rasyonel bir vergi eleştirisinden ziyade, duygusal bir öfke çağrısıdır. Kitledeki ekonomik memnuniyetsizliği hedef alır ve onu bir nefret nesnesine (devlet) yönlendirir. Milei’nin bu söyleminde “Devlet”, fanatik zihinde bir düşman olarak yeniden inşa edilmektedir. Böylece Milei’nin ekonomik söylemi, teknik bir çözüm önerisinden ziyade bir kurtuluş savaşı çağrısına dönüşür. Bu çağrıya karşı çıkanlar (örneğin sosyal devlet savunucuları) ise “düşmanla iş birliği yapanlar” olarak damgalanabilir. Esasen her görüş eleştiriye açık olmalıdır. Ancak fanatik için bu söz konusu değildir: Fanatizmin doğası gereği, inanılan ütopyanın sorgulanması fanatiğin gözünde ihanetle eşdeğerdir. Dolayısıyla söylem sadece bir görüş olmanın çok ötesine geçtiğinden ve “müzakereye kapalı olma ve düşmanlaştırma” unsurları içerdiğinden fanatik bir nitelik taşımaktadır.

Bu söylemlerin dijital medya ortamlarında yaygınlaştırılması, fanatik duyguların hızla kitleselleşmesini kolaylaştırmakta; algoritmalar yoluyla yankı odalarına (echo chambers) dönüşen sosyal medya platformlarında söylemin tekrarı, tartışmasız kabule dönüşmektedir. Bu bağlamda söylemin sadece içeriği değil, dolaşıma girme biçimi de fanatizmin inşasında belirleyici olmaktadır.

Fanatizmin Siyasal ve Kültürel Boyutu

Fanatizm, yalnızca bireysel bir ruh hali ya da psikolojik bir sapma değildir; aynı zamanda yapısal kırılmalardan beslenen ve toplumsal dinamiklerle inşa edilen bir siyasal davranış biçimidir. Siyasal fanatizm, belirli bir ideolojiye ya da lidere duyulan sarsılmaz sadakatle şekillenirken; kültürel fanatizm, bu bağlılığı etnik, dini ya da geleneksel değerlerle meşrulaştırır. Bu iki boyut çoğu zaman iç içe geçmekte ve birbirini pekiştirmektedir. Siyasal fanatizm, demokratik süreçleri araçsallaştırarak iktidarı ele geçiren liderlerin otoriter uygulamalarını meşru gösterme işlevi görür. Fanatik seçmen, liderinin hatalarını değil, düşmanlarının kötülüğünü temel alarak siyasal tercihini yapar. Bu durum, eleştirelilik yerine sadakati yücelten bir siyasal kültür yaratır. Siyasal fanatizmde liderin kim olduğu değil, onun “neye karşı savaştığı” daha önemlidir.

Kültürel fanatizm ise sıklıkla “milli kimlik”, “aile değerleri”, “dini bütünlük” gibi soyut ve kutsallaştırılmış referanslara yaslanır. Bu değerlerin mutlak doğru ilan edilmesi, farklı yaşam tarzlarını ya da alternatif değer sistemlerini “tehdit” olarak kodlamaya neden olur. Bu durumda fanatik birey, kendi kimliğini koruma adına diğerini bastırmayı ahlaki bir görev olarak görmektedir. Her iki fanatizm türü de çok kültürlülüğü, çoğulculuğu ve uzlaşmacı siyaseti zayıflatırken; “ya bizdensin ya da düşman” ikiliğine dayalı bir toplumsal düzenin inşasına hizmet etmektedir.

Fanatik Lider Söyleminin Dijital Yayılımı

Fanatik söylemler yalnızca içeriğiyle değil, yayılım biçimiyle de etkili olmaktadır. Dijitalleşme, lider söylemlerini toplumsal tabana iletme hızını artırmış; aynı zamanda bu söylemlerin yankı odaları içerisinde tekrar edilerek meşrulaştırılmasını kolaylaştırmıştır. Twitter, Facebook, TikTok gibi mecralarda kullanılan seçim sloganları, sadece mesaj iletmekle kalmamakta; aynı zamanda kitleleri duygusal olarak harekete geçiren bir “mobilizasyon aracı” işlevi görmektedir.

Bu bağlamda liderler, söylemlerini duygusal tetikleyiciler (güvensizlik, öfke, tehdit algısı vb.) üzerine inşa etmekte ve algoritmik yayılımın sunduğu avantajla, bu söylemleri yüz binlerce kişiye aynı anda ulaştırabilmektedir. Bu süreçte söylemin içeriği kadar formatı da önemlidir: Kısa, vurucu, tekrar edilebilir, düşman yaratıcı ve duygusal çağrışımlı yüksek sloganlar viral olmaya daha yatkındır. Dahası, sosyal medya kampanyaları sayesinde fanatizm sadece yukarıdan aşağıya değil, aşağıdan yukarıya da yeniden üretilmektedir. Kullanıcılar, lider söylemlerini sahiplenerek yeniden yorumlamakta; bu da söylemin toplumda karşılık bulduğunu liderlere göstermektedir. Böylece fanatik söylem hem üretici (lider), hem taşıyıcı (medya), hem de yeniden üretici (seçmen) aktörler tarafından dolaşıma sokularak güç kazanmaktadır.

Fanatizme Alternatif Söylemlerin Zayıflığı

Fanatizme karşı geliştirilebilecek rasyonel, kapsayıcı ve barışçıl kamu söylemleri, günümüzde çoğu zaman etkisiz ve yetersiz kalmaktadır. Bunun temel nedenlerinden biri, bu tür söylemlerin insanlarda güçlü duygular uyandırmakta

zorlanmasıdır. Fanatik söylemler, korku, öfke ve aidiyet gibi güçlü duyguları harekete geçirerek kitleleri mobilize ederken; demokratik, çoğulcu ve uzlaşmacı söylemler daha çok akılcı çağrılara dayanmakta ve bu nedenle geniş kitlelerde karşılık bulmakta zorlanmaktadır.

Öte yandan mevcut kamu otoritelerinin veya demokratik kurumların, bireylerin güvenlik, kimlik ve aidiyet gibi temel ihtiyaçlarına yeterince yanıt verememesi, alternatif söylemlerin zeminini zayıflatmaktadır. Ekonomik eşitsizlikler, sosyal adaletsizlikler ve yönetim yetersizlikleri karşısında halk, çözüm üretmeyen mevcut kurumlara güven duymamaktadır. Bu güvensizlik ortamında, fanatik söylemler hem bir sığınak hem de bir tepki biçimi olarak ön plana çıkmaktadır.

Geleneksel kamu söylemleri genellikle soyut, bürokratik ve halktan kopuk bir dille şekillenmektedir. Bu söylemler, sıradan bireyin duygularına ve yaşamsal kaygılarına doğrudan hitap edememekte, böylece fanatik liderlerin basit, çarpıcı ve duygusal mesajlarına karşı etkisiz kalmaktadır. Sonuç olarak, fanatizme karşı geliştirilecek alternatif söylemlerin başarılı olabilmesi için yalnızca doğruyu savunmaları yetmemektedir. Aynı zamanda bu söylemlerin duygusal boyutu da içermesi, halkın yaşadığı güvenlik ve kimlik krizlerine gerçekçi çözümler sunabilmesi ve güçlü bir toplumsal tahayyül ortaya koyabilmesi gerekmektedir.

Sonuç

Fanatizme özgü temel özellikler, tarihsel süreç boyunca büyük bir değişim göstermemiştir. Bu bağlamda, fanatik bilincin evrensel bir nitelik taşıdığı ileri sürülebilir (Goldsmith, 2022). Bu özelliklerden ilki, bireyin kendi hakikatine karşı geliştirdiği yoğun tutkudur; bu tutku, tartışmaya kapalı ve mutlak bir doğruluk iddiasıyla kendini göstermektedir. İkinci özellik, çoğunlukla önceden belirlenmiş (apriori) planlara dayanarak dünyayı köklü bir biçimde dönüştürme yönündeki güçlü eğilimdir (Fumurescu, 2023: 717). Ancak her durumda fanatizm tartışmaya kapalı ve ötekileştirmeye dayanan çışkulu bir tutum biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu çalışmada, Donald Trump, Giorgia Meloni, Viktor Orban, Jair Bolsonaro ve Javier Milei'nin seçim kampanyalarında kullandıkları sloganlar ve bu sloganların ardındaki söylemsel yapı incelenmiştir. Analiz, bu liderlerin birbirinden farklı sosyo-politik bağlamlarda faaliyet göstermelerine rağmen, fanatik söylemin belli başlı kodlarında büyük oranda benzeşmelerini ortaya koymaktadır.

Lider Söylemlerindeki Fanatik Söylem Kodları:

Fanatik Söylem Kodu	Donald Trump	Giorgia Meloni	Viktor Orban	Jair Bolsonaro	Javier Milei
Tutkulu Kolektif Aidiyet	✓	✓	✓	✓	✓
Net Biz-Onlar Ayrımı	✓	✓	✓	✓	✓
Rasyonaliteyi Dışlama	✓	✓	✓	✓	✓
Müzakereye Kapalı Anlayış	✓	✓	✓	✓	✓
Şiddete Açıklık / Şiddeti Meşrulaştırma	✓	✓	✓	✓	✓
Kutsal Değerlerle Meşrulaştırma	✓	✓	✓	✓	X
Göç ve Kimlik Üzerinden Duygusal Manipülasyon	✓	✓	✓	✓	X
Ekonomik Güvensizlik Üzerinden Duygusal Manipülasyon	✓	✓	✓	✓	✓

Beş liderin de söylemleri; rasyonaliteyi dışlayan, müzakereye kapalı, şiddete içkin, ötekileştirici ve yoğun duygusal mobilizasyon içeren bir tarz sergilemektedir. Bu söylemler, sadece içerik olarak değil aynı zamanda söyleme tarzıyla da fanatik bir biçim kazanmışlardır. Seçmenlere yalnızca tutkuyla bağlanmaları gereken bir fikir verilmemiş aynı zamanda o fikre çışkuyla ve sorgulamaksızın nasıl bağlanması gerektiği mesajı da verilmiştir.

Her bir lider, kendi bağlamına özgü "düşman" figürünü yaratmaktadır. Trump ve Orban göçmenleri ve küresel elitleri, Meloni İtalyan kimliğini tehdit eden dış güçleri, Bolsonaro milli kültürü karşı oluşan iç ve dış güçleri, Milei ise doğrudan devletin kendisini düşmanlaştırmaktadır. Bu farklılıklar söylemin içeriğinde bir çeşitlilik oluştursa da; söylemlerin ortak noktasını, karşıt bir kutbu düşmanlaştırarak mutlak bir hakikat iddiası üzerinden kitlesele sadakat üretme amacı oluşturmaktadır.

Özellikle Milei örneği, fanatik söylemin sadece sağ-popülist ya da dini referanslara dayalı bir içerikle sınırlı olmadığını göstermektedir. Dini veya geleneksel değerler yerine radikal liberal bir ekonomik program üzerinden fanatizm üretilebilmekte ve bu fanatizm, bireyin ekonomik öfkelerini örgütleyerek devleti düşmanlaştıran bir dile dönüşebilmektedir. Milei'nin söyleminde "Devlet düşmandır", "Hemen dolarizasyon" gibi sloganlar, yalnızca politika önerisi sunmamakta, aynı zamanda tartışmaya kapalı bir kurtuluş çağrısı işlevi görmektedir. Ayrıca Milei'nin söylem tarzında da diğer liderlerdeki gibi ötekileştirme, müzakereye kapalılık, rasyoneliteyi reddetme ve tutkulu aidiyet mobilizasyonu oldukça belirgindir. Üstelik mitinglerde kullandığı motorlu testere bir sembol olarak onun fanatik tutumunu yansıtmaktadır.

Fanatizmin belirli bir ideolojiden ziyade bir söylem tarzı ve tutum biçimi olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Bu tür bir tarz, duygusal yoğunluk, ötekileştirici dil, müzakereye kapalılık, mutlak hakikat iddiası, şiddete içkinlik gibi ortak kodlara sahiptir. Bu nedenle farklı ülkelerde, farklı tarihsel bağlamlarda ve farklı siyasi ajandalarla ortaya çıkan liderler, benzer söylemsel stratejilerle fanatik kitleler inşa edebilmektedir. Bu fanatik kitleler ise yalnızca belirli politikalara değil, bu politikaları savunma biçimine bağlılık göstermektedir. Tam da bu nedenle, fanatik söylem sadece sorunlu bir siyasi iletişim biçimi değil, aynı zamanda bireyin güvensizlik duygusunu sömüren bir mobilizasyon aracıdır.

Çalışmada analiz edilen lider söylemleri, fanatizmin yalnızca bireysel bir ruh hali değil; aynı zamanda siyasal iletişimin ve liderlik stratejilerinin temel unsuru haline geldiğini göstermektedir. Fanatizm, güvenlik, kimlik ve aidiyet gibi yapısal sorunlara verdiği sahte çözümlerle kitleleri mobilize etmekte; bu süreçte liderler söylemleri aracılığıyla hem kutuplaşmayı hem de otoriter eğilimleri derinleştirmektedir.

Seçim sloganları, sadece kampanya aracı değil; aynı zamanda kimlik inşa eden ve diğerini dışlayan ideolojik metinlerdir. Bu metinler, dijital platformlarda yaygınlaştırıldığında, fanatik duyguların rasyonel düşüncüyü bastırmasına yol açmaktadır. Bu nedenle fanatizm, sadece bir sonuç değil; aynı zamanda seçmen davranışlarını şekillendiren bir araçtır. Sonuç olarak, göç, kimlik ve güvenlik gibi kriz alanlarında şekillenen fanatik lider söylemleri, toplumsal uzlaşma zeminini daraltmakta; demokrasi içinde doğan ama demokratik değerleri zayıflatan yeni bir siyaset biçimini yaygınlaştırmaktadır.

Son zamanlarda pek çok ülkenin yaşadığı ekonomik sorunlar ve göç gibi olgular toplumsal rutinleri sarsarak bireylerin güvensiz hissetmelerine neden olmaktadır. Bu tür güvenlik açıkları, bireyleri radikal çözümler aramaya ve karizmatik, "kurtarıcı" figürler etrafında toplanmaya daha yatkın hale getirmektedir. Bu noktada, lider söylemleri kritik bir rol oynar. Fanatik liderler, toplumsal güvensizlikten beslenerek, halkın korkularını arttırabilir ve ötekileştirici bir dil kullanarak kimlik krizini daha da derinleştirebilir. Göçmenler gibi dış unsurlar ile içerde oluşan farklılıklar bu söylemlerde genellikle "dış veya iç tehdit" olarak konumlandırılırken, "ulusal birlik" ve "biz" söylemi, liderlerin güç kazanmasının bir aracı haline gelebilir. Çünkü kendini güvende hissetmeyen yerleşikler için kolektif aidiyete sarılma ve diğerlerini ötekileştirme onlara çok cazip bir teklif gibi görünebilir.

Fanatizm gibi ötekinin düşmanlaştırılması üzerine kurulu çözüm biçimlerinin hiçbir zaman asıl tedavi olamayacağı ve hatta gelecek için çok daha derin ayrışmalara neden olabileceği akıldan çıkartılmamalıdır. Fanatizm uzun süre sürdürülebilir bir yaklaşım olmayıp sonu mutlaka çatışma ve şiddetle sonuçlanacak bir süreçtir. Ötekiler üzerinden ülke içinde belirli bir süre mobilizasyon sağlanabilir ancak uzun vadede kin ve nefret duygularıyla hiçbir yönetim amaçlarına ulaşamaz. Çünkü bir liderin fanatizmi başka liderlerin de fanatizme yönelmelerine neden olabilir. Fanatizmin tam karşısında ise şiddeti bir araç olarak görmeyen, makul, rasyonel, hukuki, birleştirici, kapsayıcı ve müzakereye açık bir tutum biçimi bulunmaktadır. Fanatizmin zıddı olan bu yaklaşım lider söylemlerine yansıdığına bunun uzun vadede tüm ülkelerin yararına olacağı açıktır.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Bu çalışma teorik bir çalışma olduğundan etik kurul onayı gerektirmemektedir. Çalışma bilimsel ve etik ilklere uygun hazırlanmıştır.

KAYNAKLAR

- ANDERSON, B. (2017). *Hayali Cemaatler: Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması* (İ. Savaşır, Çev.) Metis Yayınları.
- ATEŞOĞLU, N. (2023). *Eşitlikçi olmayan bir tutum olarak fanatizm*. Kriter Yayınevi.
- BAUMAN, Z. (2013). *Modernite, kapitalizm, sosyalizm: Küresel çağda sosyal eşitsizlik* (F. D. Ergün, Çev.). Say Yayınları.
- BAUMAN, Z. (2017). *Modernlik ve müphemlik* (İ. Türkmen, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- BAUMAN, Z. (2018). *Kapımızdaki yabancılar* (E. Barca, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- BARKER, C.& GALASİNSKİ, D. (2001). *Cultural studies and discourse analysis: a dialogue on Inaguage and identity*. Sage.

- CHAMBERS, L. (2014). *Göç, kültür, kimlik* (İ. Türkmen & M. Beşikci, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- ÇELİK, N. (2018). Değişen Devlet Algısı: Toplumsallıktan Bireyselliğe. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 5(1), 60-78.
- DALY, W. T. (1977). Ideological Fanaticism. *ETC: A Review of General Semantics*, 34(1), 43-53. <http://www.jstor.org/stable/42575222>
- FAIRCLOUGH, N. (2013). *Critical discourse analysis: The critical study of language*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315834368>
- FUMURESCU, A. (2023). Fanaticism: A Political Philosophical History. By Zachary R. Goldsmith. Perspectives on Politics, University of Pennsylvania Press. 21(2), 716-718. doi:10.1017/S153759272300004X
- GIDDENS, A. (2014). *Modernite ve Bireysel Kimlik: Geç Modern Çağda Benlik ve Toplum*. (Ü. Tatlıcan, Çev) Say Yayınları.
- GOLDSMITH, Z. R. (2022). Fanaticism: A Political Philosophical History. University of Pennsylvania Press.
- GÖKA, E., GÖKA, S. (2009). Fanatizmin psikodinamiği, *Anatolian Journal of Psychiatry*. 10, 325-331
- HOBBSAWM, E. J. (2017). *Milletler ve milliyetçilik* (O. Akınhay, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- HOFFER, E. (2019). *Kesin İnaçlılar*. Olvido Kitap.
- HOGG, M. A. (2007). Uncertainty identity theory. *Advances in experimental social psychology*. 39, 69-126.
- JOHNSON, B., & FELDMAN, M. (2021). Turning to self-directed violence. In *Siege Culture After Siege: Anatomy of a Neo-Nazi Terrorist Doctrine* (pp. 4–6). International Centre for Counter-Terrorism.
- KATSAFANAS, P. (2019). Fanaticism and sacred values. *Philosophers' Imprint* 19(17), 1-20.
- KATSAFANAS, P. (2022). Group fanaticism and narratives of resentment. In L. Townsend, R. R. Tietjen, H. B. Schmid, & M. Staudigl (Eds.), *The Philosophy of Fanaticism: Epistemological, Affective, and Political Dimensions* (pp. 157-183). Routledge.
- MARCEL, G. (1955). *The Decline of Wisdom*. Philosophical Library.
- ÖZER, Ö. (2000). "Haberde Egemen Söylemin Yeniden Üretimi: Türk Basınında Türkiye'deki İranlı Muhafızlarla İlgili Haberler", *Kültür ve İletişim*, (3)2
- POTTER, J., & WETHERELL, M. (1987). *Discourse and social psychology: Beyond attitudes and Behaviour*. Sage.
- PUNCH, K., F. (2005). Sosyal araştırmalara giriş: nicel ve nitel yaklaşımlar. (D. Bayrak, H.B. ARSLAN, Z. Akyüz, Çev.). Siyasal Kitabevi.
- STANDING, G. (2022). *Prekarya - Yeni Tehlikeli Sınıf* (E. Bulut, Çev.). İletişim Yayınları.
- SUMMERS, F. (2006). Fundamentalism, psychoanalysis and psychoanalytic theories. *Psychoanal Rev.* 93, 329-352.
- SÖZEN, E. (1999). *Söylem*, Paradigma Yayınları.
- SZANTO, T. (2020). In hate we trust: The collectivization and habitualization of hatred. *Phenomenology and the Cognitive Sciences* 19: 453–480. <https://doi.org/10.1007/s11097-018-9604-9>.
- TAJFEL, H. (1970). Experiments in Intergroup Discrimination. *Scientific American*, 223(5), 96-103. <http://www.jstor.org/stable/24927662>
- TAYLAN, H. H. (2011). Sosyal Bilimlerde Kullanılan İçerik Analizi ve Söylem Analizinin Karşılaştırılması. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(2), 63-76.
- TIETJEN, R. R. (2023). Fear, Fanaticism, and Fragile Identities. *Journal of Ethics*, 27(2), 211-230. doi:10.1007/s10892-023-09418-9
- TOPUZ, İ., ASLAN, O. (2024). Nitel bir araştırma yöntemi olarak eleştirel söylem analizi. *Korkut Ata Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*. <https://korkutataturkiyat.com.tr>
- TOSCANO, A. (2013). *Fanatizm, Bir Fikrin Kullanımları Üzerine*. Metis Yayınları.
- VAN DIJK, T. (2003). *Critical discourse analysis*. D.Schiffrin., D. Tannen, & E., H. Hamilton (Ed.), In *The Handbook of Discourse Analysis*. (352-372). Blakwell Publishing.
- ZEITCHIK, J. (2015). Understanding and Responding to the Fanatical Mindset: Educational and Psychological Perspectives. *Tradition: A Journal of Orthodox Jewish Thought*, 48(4), 38-59. <http://www.jstor.org/stable/44821374>
- ZIZEK, S. (1993). *Dallying with the Negative: Kant, Hegel, and the Critique of Ideology*. Duke University Press.

Summary

Fanaticism is an exclusionary, non-negotiable, violent form of behavior. An individual's fanaticism is closely related to his/her ability to meet basic economic standards, to feel secure, to be approved by others and to have a meaningful identity and lifestyle. Political leaders, especially after the wave of migration, are aware of these weaknesses of their citizens who are unhappy, insecure and have problems of belonging, and produce discourses that can easily manipulate their emotions. Their solution is to glorify the collective sense of belonging or its more advanced form, fanaticism. However, this proposal postpones the problem rather than solving it. Collective belonging or fanaticism can add meaning to an individual's life and make them valuable in the eyes of their fanatic group members. However, this passionate attachment is also a problematic form of attachment. Because here, the individual is blindly and passionately attached to an ideology, a belief, a leader or a football team, and excludes those who are outside of it, using violence if necessary. This article discusses how individuals' security concerns, problems of belonging and identity have led to the spread of fanaticism in recent years by developing a critical discourse analysis based on the election slogans of leaders who have won elections. At the end of the study, it is observed that the slogans used by the leaders in the electoral campaigns of the examined countries increase the already existing potential for fanaticism, which in turn increases the divisions between societies.

Fanaticism is not only an individual attitude but also a phenomenon shaped by social and political dynamics. Various structural problems of modern societies lead individuals to search for belonging, identity crises and feelings of insecurity, which paves the way for the spread of fanaticism. Factors such as migration, economic difficulties and cultural uncertainties lead to the drawing of sharp boundaries between residents and migrants, deepening social segregation.

Especially in recent years, mass migration waves have caused deep ruptures in the socio-economic and cultural structure of modern societies. Migration is not only a physical mobility across borders, but also a phenomenon that necessitates the redefinition of the social balance at the destinations. This process creates major changes in the perceptions of security, belonging and identity of local people as well as migrants. The individual, who already feels insecure due to economic problems and insufficiently approved identities, now has to cope with the vulnerability brought about by increased migration. This situation leads to a deepening of collective belonging and fanatical attitudes, especially among the inhabitants of societies that receive or are likely to receive intensive migration. In other words, as residents feel insecure, lonely and vulnerable, they tend to seek belonging in a collective context and this orientation prepares a suitable ground for the emergence of radical forms of attachment such as fanaticism.

Election slogans used by leaders in the United States, Italy, Hungary and Brazil are generally based on nationalist, anti-immigrant and populist discourses that emphasize a sense of collective belonging. Donald Trump, Giorgia Meloni, Viktor Orban and Jair Bolsonaro have used these discourses as a political tool, fueling people's nationalism, security and identity concerns. Argentine President Javier Milei, on the other hand, defends liberal policies with a marginalizing, exclusionary, violent fervor, in other words, with a fanatical attitude. In general, the leaders' discourses are seen to fuel polarization in society and are aimed at gaining power through perceptions of economic crisis, migrant flows and cultural threats.

As a result, populist leaders' electoral slogans increase insecurity, fear and anxiety in society, leading the public to a harsher and more discriminatory attitude. Rather than uniting the society, these discourses turn it into a structure that is more polarized and open to violence. Such understandings of leadership feed social unrest and conflict by reflecting the elements of fanaticism such as overly passionate attachment, exclusion, violence and non-negotiability.

The problem of identity and belonging threatens not only the social roles of individuals but also their psychological security. Such vulnerabilities make individuals more prone to seek radical solutions and rally around charismatic, "savior" figures. At this point, the rhetoric of leaders plays a critical role. Fanatical leaders feed on social insecurity and deepen the identity crisis by using a marginalizing language that reinforces people's fears. While migrants are often positioned as an "external threat" in these discourses, the discourse of national unity and "us" becomes a means for leaders to gain power. For residents who do not feel safe, the offer to embrace collective belonging and marginalize others may seem like a very attractive proposition.